

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Prevence kriminality mládeže

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Alena Plšková

Vypracoval:

Miroslav Mlčoch

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma *Prevence kriminality mládeže* zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Brně dne 25.11.2011

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat své manželce Martě za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce a které si nesmírně vážím.

Miroslav Mlčoch

Obsah

Úvod	1
1. Kriminalita mládeže	3
1.1 Základní pojmy	3
1.2 Trestní odpovědnost mládeže od historie k současnosti	7
1.3 Predikce kriminálního jednání a jeho determinanty	14
1.4 Dílčí závěr	18
2. Prevence kriminality mládeže	19
2.1 Úrovně a strategie preventivních opatření	19
2.2 Systém prevence v ČR	25
2.3 Cílové skupiny preventivních opatření	28
2.4 Dílčí závěr	29
3. Instituce intervence v ČR	30
3.1 Instituce pro výkon ústavní a ochranné výchovy	31
3.2 Vězení symbol represe	33
3.3 Probační a mediační služba	34
3.4 Možnosti intervence	35
3.5 Dílčí závěr	38
4. Praktická část	39
4.1 Případová studie Davida	39
4.2 Případová studie Jakuba	42
4.3 Případová studie Romana	44
4.4 Analýza případových studií	45
Závěr	48
Resumé	49
Anotace	49
Seznam použité literatury	
Seznam příloh	

Úvod

Jevy, které naše společnost vnímá jako negativní, ohrožující morální úroveň jejich občanů především negativním působením na mravní vývoj mládeže, se v posledních letech dynamicky vyvíjejí. Tyto jevy jsou označovány obecně jako sociálně patologické jevy, kdy jedním z nejzávažnějších sociálně patologických jevů je kriminalita. Zejména z televizních zpráv a reportáží můžeme lehce nabýt dojmu, že nárůst kriminality v ČR je provázen zvyšujícím se počtem trestných činů spáchaných osobami mladších 18 let. Veřejnost je díky specializovaným štábům zaměřených na lov senzací podrobně informována o detailech toho či onoho trestného činu, a jedním z hlavních faktorů „senzačnosti“ je příslušnost pachatele k nějaké skupině – ať již to je nezletilý pachatel, člen minoritního etnika nebo policista. V poslední době veřejnost znepokojuje trend rostoucí brutality a agresivity, která se vyskytuje i ve skupině mladých pachatelů.

Společnost se snaží o prevenci všech patologických jevů. Nelze upřednostňovat pouze represivní opatření, ale nutná je především dobře organizovaná a finančně zajištěná prevence. Žádné opatření není samo o sobě schopno výrazně omezit výskyt nebo existenci či rozšíření sociálně patologických jevů v naší společnosti. Stát disponuje a naplňuje celou řadu právních norem, ale kromě toho je velmi důležité ovlivnění občana od jeho raného věku ve smyslu právního, společenského a občanského vědomí. I v této oblasti má společnost značné rezervy, které by pomohly ke zmírnění dopadů a šíření sociálně patologických a kriminálních jevů.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části. V teoretické části jsem vycházel z četby odborné literatury, opíral jsem se o zákony týkající se tématu a využil jsem aktuální informace z intranetových zdrojů PČR a internetových zdrojů. V úvodu jsem vymezil základní pojmy, které jsou nezbytné pro orientaci v uvedené problematice. V první kapitole jsem se snažil popsat faktory ovlivňující kriminalitu mládeže, ve druhé kapitole jsem se věnoval struktuře prevence kriminality. Třetí kapitola popisuje systém a možnosti intervenčních opatření se zvýrazněním rozvíjejícího se projektu Center včasné intervence.

Druhou, praktickou část jsem věnoval případovým studiím vztahujících se k tématu efektivní odborné pomoci mladistvým pachatelům. Zde jsem použil kazuistiky – Davida, Jakuba a Romana – a provedl jsem jejich analýzu. S těmito kazuistikami úzce souvisí resocializační projekt Krok za krokem, který uvádím v příloze.

Cílem mé práce je poukázat na současný stav kriminality mládeže, možnosti prevence a intervenčních opatření. Společnost si postupem času stále více uvědomuje, že je nutno upřednostnit prevenci kriminálního chování před represí, což u dětí a mladistvých platí dvojnásob.

1. Kriminalita mládeže

1.1 Základní pojmy

Hned v úvodu práce považuji za vhodné upřesnit si definice pojmů, které se budou v textu dále vyskytovat. Základním pojmem s nejširším vymezením v této práci je pojem

Sociálně patologické jevy - „Jedná se o jevy, které se v negativním smyslu odchyli od norem a hodnot uznávaných společností. Vyznačují se určitou masovostí, trvalostí a rozšířeností ve shodných sociálních podmínkách. Jde například o závislosti (na návykových látkách, hracích automatech), prostituci, sebevražednost, záškoláctví, útěky z domova, anarchismus, rasismus, xenofobii apod.“ (Zoubková, 2001, s. 87)

Pod toto označení lze zařadit jako podskupinu jevy označované jako **Delikvence**. Tento pojem pochází z latinského „*dēlinquēre*“ = chybovat, proviňovat se.

„Za delikvenci se obecně považují všechny typy jednání, jež porušují sociální normy chráněné právními předpisy včetně přestupků.“ (Matoušek, 2003, s. 315)

Pojem delikvence je často nepřesně používán jako synonymum dalšího pojmu – kriminality, přestože z definice je výrazně širším pojmem nežli kriminalita.

Kriminalita (zločinnost) – je množina všech trestných činů definovaných v zákoně a spáchaných kýmkoli, tedy i osobou, která není trestně odpovědná. (Matoušek, 2003, str. 316)

Druhy kriminality - skutečná kriminalita se dělí na **kriminalitu zjevnou** (registrovanou, je vyšetřována orgány činnými v trestním řízení) a **kriminalitu latentní** (neregistrovaná, neohlášená, nezjištěná). Z uvedeného rozdělení je zřejmé, že statistické údaje o kriminalitě nepopisují zcela přesně realitu ve společnosti, neboť své údaje čerpají pouze z registrované kriminality. V policejních statistikách je kriminalita rozdělena na majetkovou, hospodářskou, násilnou, mravnostní a ostatní, dále jsou jednotlivé druhy statisticky rozděleny podle osoby pachatele např. dle věku, prvopachatel x recidivista atd.

Kriminogenní faktor – „*Jako kriminogenní faktory označujeme obecně rizikové činitele – jak příčiny, tak podmínky, tak záměry, pohnutky, motivace – tedy všechny jevy ... které vyvolávají, usnadňují nebo podporují páchaní trestných činů.*“ (Zoubková, 2003, s. 14)

Trestný čin - Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. (Zákon č. 40/2009 Sb., §13)

Trestné činy jsou podle závažnosti rozděleny na přečiny, zločiny a zvláště závažné zločiny. (Zákon č. 40/2009 Sb., §14)

V souvislosti s trestným činem bych si dovilil uvést pojem přestupku, neboť trestný čin a přestupek spolu úzce souvisí a některé znaky jsou shodné.

Přestupek - Přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin. (Zákon č. 200/1900 Sb., §2)

Dále se v souvislosti s pojmem trestného činu objevují pojmy **provinění** a **čin jinak trestný**.

Provinění – jiný název pro trestný čin, pokud je spáchán mladistvým (Zákon č. 218/2003, §6)

Čin jinak trestný – pro společnost nebezpečný čin naplňující znaky skutkové podstaty trestného činu, který z důvodu nedostatku věku, přičetnosti nebo relativní přičetnosti v důsledku nedostatečné rozumové a mravní vyspělosti, není trestným činem – např. pachatelem je dítě mladší patnácti let - podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže § 5 odst. 1) se může dítě mladší 15 let dopustit pouze činu jinak trestného. Nejde tedy ani o trestný čin, ani o provinění. Jedná se především o **děti, které nedosáhly 15 let svého života, a o mladistvé, kteří nedosáhli takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohli rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost.** (Zákon č. 218/2003, § 5 odst. 1)

Z uvedené definice vyplývá nutnost upřesnit pojem dítě a mladistvý, jak o nich hovoří zákon.

Dítě - Dítětem se rozumí osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak. (Zákon č. 40/2009 Sb., §126)

Dítě mladší patnácti let - ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok věku. (Zákon č. 218/2003, § 2 c)

Mladistvý - ten, kdo v době spáchání provinění dovrší patnáctý rok a nepřekročí osmnáctý rok svého věku. (Zákon č. 218/2003, § 2 d)

Osoba blízka věku mladistvého – tento právní termín není přesně definován, v soudní praxi se jedná o osoby s plnou trestní odpovědností ve věku 18-24 let, kdy soud bere v úvahu individualitu dospívání každého jedince a na základě znaleckých posudků může být věk blízky věku mladistvého polehčující okolností.

Mládež – termín používaný pro souhrnné označení dětí mladších patnácti let a mladistvých a to v souladu s mezinárodními dokumenty. (Matoušek, 2003, s. 316)

O právní úpravě trestního řízení pro mladistvé se zmíním v další kapitole, ale nejen tam se objevuje název PMS – Probační a mediální služba, proto zde uvedu definici pojmů probace a mediace.

Probace – Probačí se pro účely tohoto zákona rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným dále jen "obviněný"), kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů. (Zákon č. 257/2000 Sb., §2 odst.1)

Mediace - Mediací se pro účely tohoto zákona rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediace lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného. (Zákon č. 257/2000 Sb., §2 odst.2)

Další pojem se týká trestné činnosti, která je naopak páchána na mládeži, a to je mezinárodní název **Syndrom CAN** - syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte (z angl. Child Abuse and Neglect) , na základě doporučení Zdravotnické komise Rady Evropy děleno na :

- tělesné týrání
- psychické týrání (ponižování nebo citové vydírání)
- zanedbávání (tzv. pasívní týrání)
- sexuální zneužívání (tzv. syndrom CSA –Child sexual abuse)
- podávání alkoholu, drog a svévolné podávání utišujících nebo povzbuzujících léků
- systémové – institucionální týrání (školskými, zdravotnickými zařízeními, orgány státní správy, soudy apod.) (Zoubková, 2003, s. 115)

1.2 Trestní odpovědnost mládeže od historie k současnosti

Kriminalita úzce souvisí se stavem společnosti a jako nejzávažnější projev sociálně patologických jevů je v centru pozornosti společnosti již od starověku. První psaný zákoník Chammurabiho uplatňoval postih pachatelů ve smyslu zásad „oko za oko“ a „silnější nemá zraňovat slabšího“, kdy tyto principy platily pro každého bez ohledu na věk pachatele. Ve starověkém Římě se již v právu objevuje vymezení období dětství, které končilo v sedmi letech, a poté nastupovala odpovědnost za své jednání. Ve středověkém právu se objevily dva věkové stupně – nedospělost a dospělost, tato hranice se určovala úředním ohledáním dle tělesné vyspělosti. Nedospělost byla polehčující okolností, ale posuzována byla nejednotně. V roce 1532 Karel V. vydal *Constitutio Criminalis Carolina*, která obsahovala ustanovení o mírnějším posuzování trestných činů mládeže do 14 let. Poprvé na území českých zemí byli pro účely trestního řízení pachatelé podle věku kategorizováni v roce 1768 v Theresianě, kdy děti do 7 let nebyly trestně odpovědné vůbec, nedospělí do 14 let měli sníženou trestní odpovědnost a mladiství do 16 let již byli plně trestně odpovědní. Postupem času docházelo k posunutí hranic trestní odpovědnosti a uznání nízkého věku jako polehčující okolnosti. V 19. století přichází změna – reformní hnutí za záchranu dítěte se snažilo o změnu zákonů tak, aby se s delikventními dětmi a mladistvými do 18 let zacházelo jinak než s dospělými pachateli. Hlavní ideou tohoto hnutí bylo vycházet z podrobné analýzy případu, dítě vychovávat a ne trestat. Praxe však byla jiná, tresty byly uskutečňovány často tvrdě a nekompromisně. Od roku 1909 se na území Rakouska vytvořily samostatné trestní soudy pro mladistvé, tohoto příkladu následovaly i ostatní evropské země jako Francie, Belgie, Španělsko a Holandsko. Se vznikem samostatného Československa byl přejet v českých zemích systém rakouského práva, kdy děti do 10 let byly trestně neodpovědné, osoby nedospělé ve věku 10-14 let byly trestně odpovědné a jejich zločiny byly trestány jako přestupky dospělých a osoby starší 14 let byly trestně odpovědné v celém rozsahu, pouze do 18 let byl vyloučen trest smrti či doživotí a při potrestání se přihlíželo k jejich věku. Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi platilo právo uherské, které bylo poměrně složité a těžkopádné, děti do 12 let nebyly

odpovědné vůbec, mladiství ve věku 12-18 let byli trestně odpovědní, ale trest smrti či doživotí u nich byl také vyloučen.

Sjednocení práva na celém území tehdejšího Československa přinesl zákon č. 48/1931 Sb. O trestním soudnictví nad mládeží, který rozlišil mládež na osoby nedospělé do 14 let věku, a osoby mladistvé do 18 let. Tento moderní zákon komplexně upravoval trestní řízení i možné odklony v trestním řízení, zcela jasně deklaroval upřednostnění výchovy před represí. To se promítalo i ve výběru soudců pro věci mládeže, kteří museli prokázat odborné pedagogické vzdělání. Jeho platnost byla bohužel narušena příchodem II. světové války, tzv. obdobím nesvobody. Po skončení tohoto období nesvobody opět nastoupil v platnost na celém území ČR, ale jen do roku 1950, kdy byl zrušen bez náhrady při změně trestního zákona podle vzoru SSSR. V nových trestních zákonících (v letech 1950, 1956 a poté z.č. 140/1961) byly možnosti úpravy trestního řízení ve věcech mládeže značně okleštěny, některé prvky se ovšem udržely – např. nižší sazby trestů, obligatorní obhajoba mladistvých, výchovně orientovaný průběh hlavního líčení, vznik nápravných zařízení pro mladistvé.

Současná právní úprava

Po roce 1989 pod vlivem politických změn začaly sílit hlasy volající po samostatné zákonné úpravě trestního řízení týkajícího se mládeže, kdy po několika reformních novelách trestního zákoníku a trestního řádu teprve v roce 2003 byl přijat zákon č. 218/2003, O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, (dále jen zkrácený název **Zákon o soudnictví ve věcech mládeže**), s platností od 1.1.2004. Koncepce tohoto zákona jako komplexní normy určené pro děti a mladistvé. V uvedeném zákoně je kladen důraz na výchovnou stránku opatření, také na důkladnou ochranu údajů o dětech a mladistvých, objevuje se pojem relativní trestní odpovědnost, klade se důraz na prvky tzv. „restorativní justice“, prvořadým cílem je obnova deliktem poškozených mezilidských a sociálních vztahů.

Snahy o sladění českého trestního práva se zásadami evropského práva a zdůraznění významu hodnot života a zdraví před majetkem pokračovaly, kdy dne 1. ledna 2010 nabyl účinnosti **nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb.**, a současně byl zrušen původní trestní zákon č. 140/1961. Nový trestní zákoník přinesl některé nové skutkové podstaty trestných činů – např.

§ 186 Sexuální nátlak

- (1) Kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo zákazem činnosti.

§190 - Prostituce ohrožující mravní vývoj dětí

(1) Kdo provozuje prostituci v blízkosti školy, školského nebo jiného obdobného zařízení nebo místa, které je vyhrazeno nebo určeno pro pobyt nebo návštěvu dětí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

§141 – Zabití

(1) Kdo jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení, strachu, úleku nebo zmatku anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, bude potrestán trestem odnětí svobody na tři léta až osm let.

§ 285 - Nedovolené pěstování rostlin obsahující omamnou nebo psychotropní látku

(1) Kdo neoprávněně pro vlastní potřebu pěstuje v množství větším než malém rostlinu konopí, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců, peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Některé skutky – např. řízení vozidla bez řidičského oprávnění, nebo nedovolená výroba lihu byly vyřazeny z působnosti trestního práva a jsou nyní posuzovány pouze jako přestupky. Je patrná změna v přístupu k trestněprávní ochraně významných společenských zájmů. Preference základních lidských práv a svobody nad ostatními zájmy se odrazila v novém pořadí jednotlivých hlav zvláštní části zákoníku. Pojmy z právní teorie jsou přímo zakotveny v jednotlivých ustanoveních obecné části trestního zákoníku, jsou také zavedeny nové alternativní tresty – domácí vězení nebo zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, které se mohou uplatnit zejména při postihu specifické kriminality.

Odklony trestního řízení

Od roku 1993 jsou součástí našeho právního řádu tzv. odklony v trestním řízení :

- **možnost podmíněného zastavení trestního stíhání podle § 307** a násl. trestního řádu (v platnosti od 1.1.1994),
- **podmíněné odložení návrhu na potrestání podle § 179g** a násl. trestního řádu (v platnosti od 1.7.2004),
- **narovnání podle § 309** a násl. trestního řádu (v platnosti od 1.9.1995),
- **odložení věci podle § 179c/2f)** trestního řádu (v platnosti od 1.7.2004),
- **odstoupení od trestního stíhání podle § 70** zák. č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže (v platnosti od 1.1.2004) .

V řízení o provinění, na které trestní zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje tři léta, může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce z důvodu chybějícího veřejného zájmu na dalším stíhání mladistvého a s přihlédnutím k stupni nebezpečnosti provinění pro společnost a osobě mladistvého odstoupit od trestního stíhání mladistvého, jestliže

- a) trestní stíhání není účelné a
- b) potrestání není nutné k odvrácení mladistvého od páčání dalších provinění.
(Zákon č. 218/2003 Sb., § 70 odst. 1)

Smyslem odklonů je zejména rychlejší a efektivnější vyřízení k tomu vhodných případů, které nevyžadují z hlediska účelu trestního řízení projednání věci před soudem v hlavním líčení. Do obecných podmínek pro možnost použití alternativních způsobů trestního řízení patří především menší závažnost projednávaného trestného činu (v případě mladistvých provinění), jeho skutková a právní jednoduchost, dále souhlas zainteresovaných stran (poškozený, pachatel), prokázání spáchání trestného činu obviněným dosud opatřenými důkazy a přiznání, připravenost obviněného ke spolupráci při své resocializaci a náhrada způsobené škody, případně jiný způsob nápravy následku trestného činu, pokud je to možné. **Obviněným pachatelům je tak nabídnuto vyřízení věci způsobem podstatně mírnějším a méně zatěžujícím, než je u klasického**

vyřízení věci. Upřímná lítost projevená obviněným, odčinění újmy vzniklé trestným činem (proviněním v případě mladistvého pachatele) a urovnání vzniklých vztahů s jinými zúčastněnými osobami (stranami trestního řízení) je z hlediska společenského zájmu považováno za vhodnější a užitečnější než působení trestu. Vyřízením věci v rámci výše popsaných odklonů je dosaženo potřebného preventivního a výchovného účinku na obviněného, který si uvědomil důsledky svého jednání a přijal odpovědnost za své protiprávní jednání. **Aplikace odklonů se jeví odůvodněná zejména v případech mladistvých prvopachatelů, kdy je výrazně omezen negativní vliv vazby a trestu odnětí svobody na nezralou osobnost nedospělého pachatele.**

Velký podíl práce na aplikovaných odklonech vykonává Probační a mediační služba ČR, o které se podrobně zmíním v třetí kapitole.

Specifika kriminality mládeže

Kriminalita dětí a mladistvých je v mnoha ohledech specifická. Objekt i způsob páchaní trestné činnosti je výrazně determinován věkem a zkušenostmi pachatelů. Podle dlouhodobých statistik MV ČR vede majetková kriminalita (krádeže a vloupání tvoří více než tři čtvrtiny z celkového počtu trestných činů mládeže), následuje násilná trestná činnost (převážně loupeže a ublížení na zdraví) a významný podíl mladistvých je na úseku mravnostní kriminality (převažuje pohlavní zneužívání).

„Pro věkovou kategorii dětí a mladistvých je při páchaní trestné činnosti dlouhodobě potvrzováno:

- využití somatických znaků pachatel, např. větší síla, rychlost*
- nedokonalá příprava, často neplánovaná, nedostatečná, a použití nevhodných nástrojů*
- nad rozumovou motivací převládají motivace emotivní, impulzivní pod vlivem momentální situace.“ (Zoubková, 2004, s. 102)*

Policejní statistiky za poslední roky uvádí následující pořadí nejčastějších skutků majetkové kriminality mládeže (řazeno od nejčastějších po méně časté)

- krádeže věcí z automobilů
- krádeže automobilů a motocyklů
- podvody
- krádeže kol
- vloupání do chat a rekreačních objektů
- vloupání do bytů
- zpronevěra
- krádeže v bytech
- vloupání do obchodů
- vloupání do restaurací

Statistické údaje týkající se kriminality mládeže

Kriminalita mládeže zaznamenala v roce 2010 oproti roku 2009 opět pokles, a to jak u dětí mladších 15 let, tak u mladistvých, jak ukazují následující tabulky sestavené z údajů MV ČR. Pokles registrované kriminality mládeže představuje již dlouhodobý trend. Velká část majetkových deliktů mládeže se však řadí do kategorie přestupků (škoda do 5 tis. Kč), takže není do statistiky zahrnuta.

Tabulka č. 1

	Děti mladší 15 let	Mladiství
Trestných činů - Celkem v r.2010	1 584	5 339
(pokles oproti r. 2009)	(-749)	(- 1 784)
Podíl na celkovém počtu stíhaných a vyšetřovaných osob v roce 2010	1,4 %	3,6%
Pokles oproti roku 2009	-0,3 %	-0,7 %
Počet objasněných vražd v roce 2010	2	4
(pokles oproti r. 2009)	(0)	(-1)

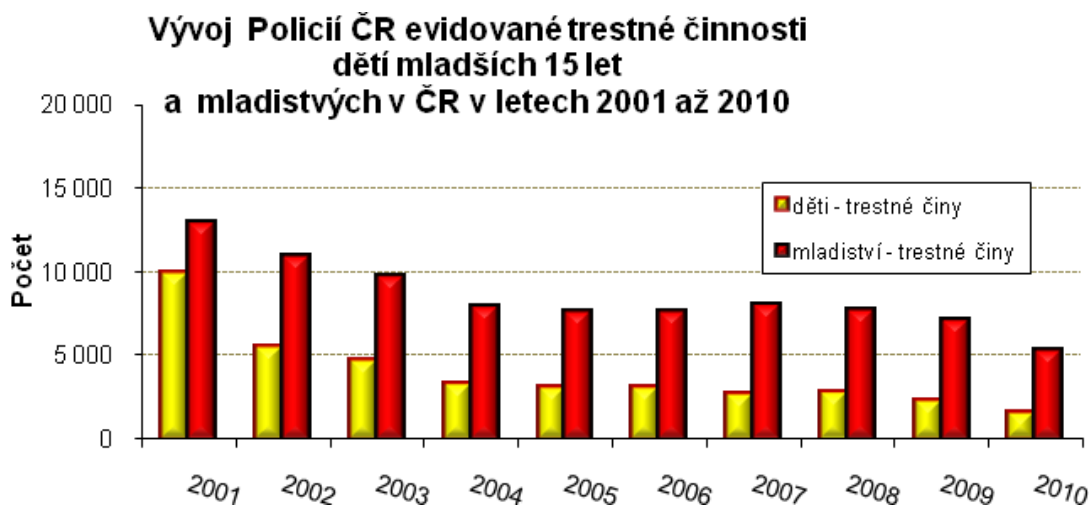
Zdroj: www.mvcr.cz

Varovným signálem může být poměrně vysoký podíl mladistvých mezi pachateli loupeží, který činí 13,1%. Statistika potvrzuje, že děti i mladiství se dopouštějí převážně majetkových provinění, zejména krádeží a krádeží vloupáním, loupeží a ublížení na zdraví a ostatní kriminality (např. dopravní nehody, maření výkonu úředního rozhodnutí, sprejerství, nedovolená výroba a držení omamných a psychotropních látek atd.).

Z celkového počtu objasněných vražd v roce 2010 spáchali mladiství 4 skutky a děti mladší 15 let 2 vraždy. Zde byly uvedeny jako motiv vraždy osobní vztahy v 50% případů.

Za posledních deset let bylo nejvíce vražd spácháno dětmi i mladistvými v roce 2004 (4 vraždy u dětí a 12 vražd u mladistvých).

Tabulka č.2

Zdroj: www.mvcr.cz

Podle poznatků Policie ČR si **pachatelé z řad mládeže častokrát nepřipouštějí strach z nepříznivého následku**, který hrozí po spáchání provinění či činu jinak trestného. Jsou přesvědčeni, že dodržování zákonů či jakýchkoliv jiných pravidel

obecně je pro ně nevýhodné. Kromě nejrozšířenější majetkové trestné činnosti se stále více prosazuje u dětí trestná činnost páchaná prostřednictvím internetu, např. porušování autorských práv, šíření a přechovávání pornografie či podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod. Zejména ve velkých městských aglomeracích se nedaří snižovat rostoucí podíl mládeže na užívání, ale zvláště na distribuci i výrobě omamných a psychotropních látek a jedů a závislosti na alkoholu. Stejně tak je patrný vzestup počtu osob z řad závislých narkomanů, kteří k páchání trestné činnosti mládež zneužívají. Rovněž byly zaznamenány případy intoxikace nezletilých alkoholem s nutností hospitalizace.

1.3 Predikce kriminálního jednání a jeho determinanty

Vědci se již od devatenáctého století zabývají otázkou determinantů kriminálního chování. Lombrozo zjišťoval svým výzkumem „degenerativní znaky“ typické pro „rodilé zločince“ jako je např. tvar ušních boltců, Hooton hledal „degenerativní stigmata“ v tvarech lebky pachatele. Ve 20. století potvrdil určitý vliv dědičnosti Goddard systematickým genealogickým zkoumáním amerických rodin, ve kterých se vyskytlo delikventní chování. Úspěšnost těchto předpovědí ovšem byla slabá.

„Na dnešní úrovni vědecky ověřených poznatků o původu kriminálního jednání mládeže již pravděpodobnostní předpovědi možné jsou. Dnešní stav příslušných vědeckých disciplín umožňuje předpovědět delikventní chování s velkou pravděpodobností a s velkým předstihem. Předpověď by byla tím přesnější, čím víc vědeckých disciplín by určovalo kritéria a z čím většího počtu zdrojů by byla data získána. Kdyby např. byly děti v době několika málo let od vstupu do školy dobře vyšetřeny dětským lékařem a psychologem a kdyby sociální pracovnice zhodnotila funkčnost jejich rodiny, bylo by možné získat agregovaný skór rizika sociálního selhání, jenž by dokázal s rozumnou pravděpodobností předpovědět, které dítě se na prahu dospělosti dostane do konfliktu se zákonem.“ (Matoušek , 2003, s. 259)

Včasně a přesně zjištění rizika sociálního selhání u vybraného jedince samo o sobě nic neřeší, naopak vzniká možnost „stigmatizace“ jedince s negativními vlivy na

proces jeho socializace. Vznik delikventního chování je výsledkem interakce vnějšího prostředí a vlastností jedince, takže je možno je rozlišit na **endogenní** (biologické, vnitřní) a **exogenní** (vliv prostředí). Určitými predispozičními endogenními faktory mohou být vrozené osobnostní dispozice jako psychopatie, syndrom hyperaktivity nebo snížená úroveň rozumových schopností. Tyto faktory znevýhodňují jedince již od útlého dětství, neboť jeho jednání vyvolává nepříznivé reakce okolí i jeho rodičů, má problémy v kolektivu a špatné školní výsledky. Mezi exogenní determinanty řadíme vliv rodiny, školy, party nebo např. příslušnost k minoritnímu etniku.

Vliv rodiny

Za jednoho z hlavních činitelů, který svým selháváním umožňuje kriminální chování dětí, je považována rodina. Přestože význam slova rodina se v poslední době s vývojem společnosti mění, úkol rodiny ve výchově dítěte je nezastupitelný, protože zabezpečuje primární socializaci jedince a je klíčovým momentem při jeho osobnostním vývoji.

„Rodina je současně mediátorem vlivu dané kultury. Cílem rodinné výchovy je uvést dítě do příslušného kulturního prostředí, naučit je orientaci v tomto prostředí plném symbolů a společenských standardů.“ (Kraus, 2001, s. 57)

Rizikovými faktory jsou zejména nepřítomnost jednoho z rodičů v rodině, popř. rodič chovající se delikventně, nebo obtíže ekonomického rázu. Z hlediska funkčnosti rodiny můžeme tyto rozdělit na **funkční** (přiměřeně plní všechny funkce rodiny), rodiny **afunkční** (občas v nich dochází k poruchám některých funkcí, avšak nenarušují vážně život rodiny ani nemají zásadní negativní vliv na dítě) a rodiny **dysfunkční** (vážné poruchy funkce rodiny, ohrožení socializace dítěte). Zvláštní kategorii tvoří děti vychovávané v kolektivních institucionálních zařízeních – dětských domovech, které mají oslabenou schopnost sociální interakce, a jejich delikventní jednání může být pokusem o adaptaci na podmínky reálného světa. Výchova v rodině silně ovlivňuje úspěšnost dítěte ve škole i jeho postavení ve třídě, kdy kolektiv třídy se postupně stává pro dítě významnější než osoba učitele.

Vliv školy

„Přechodem do školy každé dítě ztrácí výlučné postavení, které do té doby mělo v rodině. Musí se přizpůsobit novému životnímu rytmu – nucenému vstávání v určité době, vyučovacím hodinám děleným přestávkami a odpolední či večerní přípravě na školu. Škola se k němu staví jako k jednomu z mnoha dětí a především si žádá, aby se přizpůsobilo, „ukáznilo“, aby bylo „jako ostatní děti“.“ (Matoušek, 2003, s. 75)

„Nepříznivé podmínky ve škole, konflikty mezi dítětem a učitelem, nepřizpůsobení se kolektivu dětí mohou vést ke školnímu selhávání, k nechuti ke škole a mohou se projevit poruchami chování ve smyslu úniku např. záškoláctvím, lhaním, alkoholem, delikvencí apod.“

„V pubertě se všechny povahové rysy a odchylky v chování zvýrazňují. Dochází ke konfliktům s rodiči, se spolužáky, s vychovateli. Tito jedinci nadhodnocují pocit kamarádství, chtějí vyniknout nad okolí, upozorňují na sebe. Tak vznikají i různé poruchy chování, jako lži, krádeže, opuštění domova a záškoláctví, sebepoškozování, sebevraždy, zneužívání alkoholu a ostatních drog, delikventní jednání apod.“

(Zoubková, 2001, s. 37)

Se slábnoucím vlivem rodiny ve společnosti roste význam školního prostředí, kde je možné garantovat určité „vědecky promyšlené“ působení na děti tak, jak je to v zájmu společnosti. Toto ovšem není kvalitativně ani kvantitativně schopno plně nahradit péči funkční rodiny. Dnes se často od socializačního působení školy očekává víc, než je reálné.

Ve školním prostředí může docházet i k šikaně a ostrakizaci odlišujících se jedinců, a tyto problémy prostupují i do volného času mládeže. V praxi je často nutné odlišit šikanu a tzv. **teasing** – tedy chování, které šikanu zdánlivě připomíná. Jedná se většinou o nevinné škádlení mezi dětmi, které jim není nepříjemné, případné stížnosti jsou pouze formální. Jako příklad můžeme uvést škádlení mezi chlapci a děvčaty, které určitým způsobem supluje dvoření. Na rozdíl od teasingu je šikana variantou agresivního chování. „Šikana – jeden nebo více žáků úmyslně a většinou opakovaně týrá spolužáka nebo spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.“ (Martínek, 2009, s.109)

Volný čas

Mládeži, která svůj volný čas nevyužije smysluplně např. ke sportu či umění, pak zbývá trávit svůj čas ve virtuálním světě počítačových her nebo „poflakováním“ se v partách vrstevníků, které jim „pomáhají“ zvládat životní situace.

„Je to i jeden z důvodů rozšíření skupinové kriminality mládeže a dětí. Takovéto party jsou pak současně i náhradní skupinou pro jedince a ten přijímá jejich vlastní sociální a mravní normy. Negativní momenty využívání volného času se posunují od starší mládeže k mladším dětem.“ (Zoubková, 2001, s. 38)

Tyto skupiny můžeme objektivně rozdělit do různých subkultur, např. drogová, rasistická či pseudonáboženská. Dalším faktorem zvýšeného rizika kriminálního jednání bývá příslušnost k etnické skupině – v naší zemi je citlivou oblastí otázka romského etnika.

„V průběhu let, v souladu s vládoucí filozofií, příp. ideologií, se střídavě přenášel důraz z biologické podstaty člověka (vrozených dispozic), jeho prvotní a převažující složky utváření osobnosti a následně ovlivňující její delikventní projevy na sociální podstatu delikventního jednání (vytvořenou působením sociálních životních podmínek a společenských vztahů). Nediskutovalo se o popření jedné či druhé složky, ale o rozhodujícím vlivu té které složky na utváření osobnosti jedince. V posledních letech se nejčastěji uplatňuje názor, že biologické předpoklady podmiňují stav a funkci orgánů člověka (tedy i mozku), ale jsou pouze předpokladem jeho dalšího vývoje, který je ovlivňován především sociálním prostředím.“ (Zoubková, 2001, s. 40)

V dobách nedávno minulých, myšleno před rokem 1989, byl volný čas dětí a mládeže prostorem pro politicky angažované organizace Jiskra, Pionýr a SSM. Po jejich zrušení nenabídla společnost dostatečnou alternativu, která by byla schopna převzít masovou výchovu mládeže k trávení volného času. Spolky jako Skaut, Junák, Sokol byly za totalitního režimu znevýhodňovány a jejich porevoluční vzkříšení již nemělo takovou podporu veřejnosti, aby došlo k masovému rozšíření.

1.4 Dílčí závěr

Mezi současnou mládeží je protispolečenské chování rozšířené do té míry, že téměř každý mladistvý se nějakého protiprávního deliktu dopustil. Statistiky registrované kriminality mládeže nepopisují přesně reálnou situaci ve společnosti, v mnoha případech se totiž jedná o latentní kriminalitu, a odkrytá kriminalita mladistvých je často bagatelizována společností i samotnými státními orgány (tzv. umělá latence).

Výše popsaná právní úprava novelizovaného trestního zákoníku společně se zákonem o soudnictví ve věcech mládeže staví české právo na úroveň obvyklou ve vyspělých západoevropských zemích a dává tak možnost upřednostnit preventivní a výchovné účinky alternativních trestů před pouhou represí. Dále se zajímá především o výchovu a morální vývoj jedince, ochranu jeho osobnosti a návaznosti na jeho vývoj.

2. Prevence kriminality mládeže

Pojem prevence má základ v latinském výrazu *praeventus*, což znamená zákrok předem.

„Prevenci kriminality je třeba chápat jako soubor aktivit, vyvíjených státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty, směřujícími ke kontrole kriminality i ke snížení strachu z ní.“ (Protivínský, 1999, s. 7)

Účinná prevence kriminality tedy (v ideálním případě) eliminuje trestnou činnost před jejím počátkem, popř. pokračováním. Jedná se o komplex opatření, která můžeme rozdělit na prevenci sociální, situační, pomoc obětem trestných činů atd.

„Preventivní aktivity cílené proti kriminalitě mládeže vždy a v celém spektru vyžadují respektování základních práv dětí ...“ (Zoubková, 2001, s. 42)

Prevence kriminality mládeže je zaměřena, jak z názvu vyplývá, na mládež, kterou jsme již na počátku definovali jako děti mladší 15 let a mladistvé. Použití pojmu mládež ve smyslu nedospělé osoby je zvýrazněna potřeba komplexnosti řešení problému a nutnost jiného přístupu než k osobám dospělým, které již jsou schopny si důsledky svého jednání uvědomit a nést za ně plnou odpovědnost.

2.1 Úrovně a strategie preventivních opatření

Veřejnost ve většině případů spojuje preventivní opatření s působením trestního práva a jmenovitě s hrozbou trestu odnětí svobody. Praxe však ukazuje, že pouhá hrozba trestem nestačí k odvrácení protiprávního jednání. Případný trest přichází až dlouho po spáchání protispolečenského jednání a odstrašující účinek spíše než výše trestu má neodvratitelnost trestu – pachatel totiž při činu spoléhá na to, že nebude dopaden.

Obecně můžeme preventivní opatření rozdělit podle obsahu působení, a to na prevenci **sociální, situační a viktimologickou**. Každé obsahové členění má své tři fáze dle dělení objektu – dosažené úrovně cílových skupin. Zde rozlišujeme prevenci na **primární, sekundární a terciární** (viz. tabulka č. 1)

Tabulka č. 3 – Klasifikace prevence

PREVENCE	PRIMÁRNÍ	SEKUNDÁRNÍ	TERCIÁLNÍ
Druhy	Zaměřena na celou populaci	Zaměřena na rizikové skupiny	Zaměřena na osoby jež spáchaly TČ
SOCIÁLNÍ Orientovaná na společenské faktory Subjekty	Opatření směřující k podpoře hodnotového systému odmitajícího nezákonné jednání MŠMT, MPSV, MZ, MS, rodina, obce	Opatření zaměřená na konkrétní druhy rizikových skupin (dle věku, míry a druhu ohrožení, teritoria apod.) MPSV, MŠMT, MZ, obce	Opatření výchovná, trestní, ochranná a resocializační MS, MŠMT, MPSV, MZ, obce
SITUAČNÍ Orientovaná na omezování kriminogenních situací a na zvýšení pravděpodobnosti odhalení pachatele Subjekty	Informování o obraně proti kriminalitě MV, občané, obce	Opatření: - organizační (častější výskyt policistů v ulicích) - technická (monitorování a ochrana objektů) - ekonomická (snížení daní výrobcům bezp.techniky, bezp.službám, snížení poj.u dobře zabezpečených objektů) MV, občané, obce	Zvyšování objasňenosti tr.činů a zhoršení podmínek pro páchaní konkrétní kriminality, příp.ve vymezených teritoriích MV, občané, obce
VIKTIMNOSTI Orientovaná na bezpečné jednání Subjekty	Informování o nejčastějších druzích kriminality, správné chování při ohrožení TČ MV, MŠMT, MZ,občané, obce	Informování o možnostech ochrany před nejčastěji se vyskytující TČ MV, MŠMT, MZ,občané, obce	Psychologická, zdravotní, právní pomoc, poradenství a odškodňování obětí MZ, MPSV, MS, MV

Zdroj: Zoubková, 2004, s. 78

Prevence situační

Staré české přísloví říká : „Příležitost dělá zloděje“ a poměrně přesně vystihuje obsah pojmu tzv. **situační prevence**. Situační prevence se snaží o odstranění kriminogenních situací, omezení příležitostí k páčání trestné činnosti a zvýšení pravděpodobnosti dopadení pachatele.

„Teorie situační prevence vychází z konkrétních poznatků o sociálně patologických jevech, druhu kriminality v časové a prostorové zákonitosti“ (Novotný, 2004, s. 180)

„U prevence situační je akcentováno její “aktuální” působení jak na odstraňování příležitostí k páčání deliktů spojené s globálním omezováním kriminogenních situací, tak jsou zmiňovány snahy o zvyšování rezistence obyvatelstva vůči kriminalitě a o zvýšení rizika dopadení a odhalení potenciálního pachatele, který si toto riziko musí také uvědomovat. Opatření situační prevence mají převážně charakter technický, organizační a administrativní. Opatření v rámci situační prevence jsou zpravidla rychleji realizovatelná, většinou však mají – bohužel – pouze krátkodobou účinnost.“ (Večerka, 1996, s. 13)

Při rozdělení situační prevence na sféry má **primární situační prevence** za úkol zlepšení bezpečnostní situace v celé společnosti, potažmo státu, a to zejména prostřednictvím ekonomických a informačních opatření, vycházejících z programu Republikového výboru pro prevenci kriminality. Efektivita primární situační prevence se obtížně vyhodnocuje, a stejně jako u sociální prevence jsou opatření finančně náročná.

Sekundární situační prevence sleduje bezpečnostní situaci v místech se zvýšeným rizikem protiprávního jednání, v komunitách a při havarijních situacích a to formou opatření:

- **organizačních** (více uniformovaných policistů v ulicích, systém Community Policing),
- **ekonomických** (např. slevy na pojistném při vyšším stupni zabezpečení majetku),

- **technických** (mříže, napojení objektů na Pult centrální ochrany, monitoring kamerovým zařízením atd.)

Tato forma je ekonomicky výhodná, vynaložené náklady přináší rychlé zlepšení situace, zejména při ovlivňování majetkové kriminality, snižování počtu a závažnosti dopravních nehod, pozitivní efekt trvá většinou jen po dobu účinnosti daného opatření.

Terciární situační prevence zastřešuje opatření související s objasňováním kriminality a bezpečnostní situací na konkrétních místech, zejména úzce cílená opatření ke zhoršení podmínek pro páchaní konkrétní trestné činnosti, popřípadě ve vymezené oblasti. Efektivita těchto opatření je velmi dobře kontrolovatelná.

Prevence viktimmnosti

„Prevence viktimmnosti je založena na konceptech bezpečného chování, diferencovaného s ohledem na různé kriminální situace a psychickou připravenost ohrožených osob. V praxi jde o skupinové a individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství, trénink v obranných strategiích a propagace technických možností ochrany před trestnou činností. Užívá metody sociální i situační prevence a to podle míry ohrožení na primární, sekundární i terciární úrovni.“ (Protivinský, 1999, s. 8)

Prevence viktimmnosti na úrovni primární je zaměřena zejména na zvýšení obecné informovanosti o možnostech ochrany před nejčastěji se vyskytující formou kriminality a informace o správném chování občanů při setkání se s trestnou činností, na sekundární úrovni se jedná o cílené informace směřující ke konkrétní trestné činnosti nebo konkrétní skupině osob ohrožených touto činností. V terciární úrovni je obsahem veškerá pomoc a poradenství oběti trestného činu (právní, psychologická či zdravotní).

Prevence sociální

„Těžiště primární prevence spočívá v rodinách, ve školách a v místních společenstvích“ (Zoubková, 2004, s. 76)

Základní se jeví **sociální prevence**, chápána jako ovlivňování samotného procesu sociální integrace, a to aktivitami zaměřenými na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek, které jsou považovány za klíčové příčiny páchání kriminálního jednání. V prvním stádiu – tzv. **primární** – je zaměřena na širokou veřejnost a jedná se o pozitivní ovlivňování hodnotové orientace jedince či skupiny. Zahrnuje výchovné, vzdělávací, osvětové a poradenské aktivity v širokém záběru, přesto nejdůležitějším a nejúčinnějším prostředkem zůstává výchova v rodinách a školních zařízeních.

„Dobrá primární a sekundární prevence kriminality nemůže být tak specifická, aby bránila pouze budoucímu kriminálnímu chování dětí. Dobrá prevence musí předcházet všem typům sociálního selhání – kriminalitě, abúzu drog, odpadávání ze škol a z učebních poměrů, předčasným těhotenstvím, nákaze HIV virem atp.“

Cílem primární prevence nemůže být pouhá absence sociálně patologických jevů, cílem musí být prevence sociálně příznivého chování, tj. chování, jež se neslučuje s chováním protispolečenským. Jinak řečeno primární a sekundární prevence je nemyslitelná bez ohledu na hodnotovou orientaci dětí, bez podpory alternativních životních programů, odklánějících rizikové děti od styl života, který by mohl vést k jejich společenské degradaci.“ (Matoušek 2003, s. 267)

Účinnost jednotlivých opatření (efektivita) primární sociální prevence, většinou organizačně a finančně velmi náročných, se obtížně prokazuje a vyhodnocuje.

Sekundární sociální prevence – toto stádium je označováno za „včasnou identifikaci“, věnuje se rizikovým skupinám, tedy těm, u nichž je zvýšena pravděpodobnost, že se stanou pachatelé nebo oběťmi trestné činnosti.

„Prevence se zaměřuje i na rizikové faktory, které jsou v sociálním prostředí a v sociálních vztazích, ve kterých ohrožené osoby žijí“ (Zoubková, 2004, s. 76)

V této oblasti nachází uplatnění speciální sociální péče, zejména u záškoláctví, gamblerství, alkoholové a jiné závislosti. Předmětem jsou poradenské a vzdělávací aktivity sociální péče realizované prostřednictvím pedagogicko psychologických poraden, sociálních kurátorů či výchovných poradců. Účinnost jednotlivých opatření sekundární sociální prevence je poměrně dobře zjištělná.

Sociální prevence terciární – se zaměřuje již na odbornou, profesionální pomoc. Společnost se snaží nepřizpůsobivé jedince neutralizovat, a to jednak úsilím o zmírnění či odvrácení nepříznivého vlivu prostředí, jednak se pomocí různých intervenčních aktivit snaží o alespoň částečnou nápravu narušeného dítěte. Objektem působení je pachatel, který spáchal kriminální čin, včetně začínajících recidivistů. Zde je již naprosto nutná reedukace tohoto kriminálního chování a případně resocializace v závislosti na konkrétním kriminálním narušení jedince. Mezi subjekty poskytující tuto péči patří obce, ministerstva spravedlnosti, školství a sociálních věcí. Účelem těchto aktivit společně s intervenčními programy je motivovat jedince s kriminální minulostí ke vzdělávání, získání odborné kvalifikace a vedení řádného způsobu života, tedy zabránit recidivě kriminálního jednání. Účinnost jednotlivých opatření terciární sociální prevence se velmi dobře prokazuje a vyhodnocuje.

Zde bych chtěl zmínit probační a resocializační program „**Krok za krokem**“, který již několik let funguje v kyjevském regionu a jeho podrobný popis tvoří přílohu č. 1. Tento probační program je schválený ministrem spravedlnosti a zapsaný do seznamu probačních programů podle §17 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. Program si klade za cíl dosáhnout vhodným působením na klienty změny kvality jejich života, směřuje k prevenci kriminality, resp. recidivy trestné činnosti. V rámci programu by měl klient nalézt společenské uplatnění tak, aby dokázal vést řádný život. Klient je motivován a podporován k přijetí osobní odpovědnosti za své jednání, včetně získání náhledu na společenské následky své trestné činnosti a přijetí odpovědnosti za škodu způsobenou jeho trestnou činností. Aktivní zapojení klienta vede k uvědomění si a posílení odpovědnosti za svůj život. Program pomáhá klientovi odstranit nevhodné sociální návyky a vytvořit si návyky nové.

2.2 Systém prevence v ČR

Prevence kriminality není záležitost několika posledních let, již v minulém režimu se objevila snaha o to, aby trestní řízení a trest měly za výsledek nápravu pachatele, a nebyly pouhou odplatou za jeho protiprávní jednání. Raketový nárůst kriminality po roce 1990 vyvolal diskuzi o možných a zejména účinných způsobech ovlivnění kriminality, což vládu ČR v roce 1993 vedlo k vytvoření Republikového výboru pro prevenci kriminality.

Republikový výbor pro prevenci kriminality (dále jen Republikový výbor) je meziresortní iniciační, koordinační a metodický orgán zřízený při Ministerstvu vnitra usnesením vlády ze dne 3. 11. 1993 č. 617. Řídí se statutem a jednacím řádem schváleným vládou České republiky. Schází se zpravidla 1x měsíčně a řídí se plánem činnosti.

Předmětem činnosti Republikového výboru je **vytváření koncepce preventivní politiky vlády České republiky na meziresortní úrovni a její konkretizace na úrovni místní**. Současně nese gesci za zpracování materiálů pro jednání vlády České republiky z oblasti prevence kriminality. Schvaluje žádosti o dotace na projekty prevence kriminality předložené městy, včetně výše finančních prostředků vyčleněných v kapitole státního rozpočtu Ministerstvo vnitra.

Republikový výbor má 19 členů. Činnost sekretariátu zajišťuje odbor prevence kriminality Ministerstva vnitra. Předsedou Republikového výboru je ministr vnitra, výkonným místopředsedou je 1. náměstek ministra vnitra. Dalšími členy jsou zástupci:

- Ministerstva vnitra
- Ministerstva financí
- Ministerstva obrany
- Ministerstva práce a sociálních věcí – odbor rodinné politiky
- Ministerstva práce a sociálních věcí – odbor sociálních služeb
- Ministerstva pro místní rozvoj

- Ministerstva spravedlnosti
- Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy
- Ministerstva zdravotnictví
- Nejvyššího státního zastupitelství
- Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky
- Institutu pro kriminologii a sociální prevenci
- Policejního prezidia České republiky
- Probační a mediační služby České republiky
- Rady vlády České republiky pro záležitosti romské komunity
- Rady vlády pro koordinaci protidrogové politiky
- Soudcovské unie České republiky

Jako poradní orgán Republikového výboru byla zřízena Komise pro výběr projektů Městského programu prevence kriminality k poskytování dotací ze státního rozpočtu. Výsledkem meziresortní spolupráce je vybudovaný systém prevence kriminality v České republice, který se opírá o resortní preventivní programy, programy prevence kriminality na místní úrovni, aktivity Policie ČR, nestátních neziskových organizací i podnikatelských subjektů.

Při vzniku Republikového výboru byla vytvořena struktura prevence kriminality a sociální prevence, a rozděleny úkoly, za jejichž plnění odpovídá stát, jednotlivé rezorty, obce a občané. Stanovená koncepce preventivních aktivit je cílena na jedince – pachatele, oběť trestného činu. Rezorty státní správy mají za úkol vytvořit legislativní a koncepční rámec preventivních aktivit ve své oblasti, obce mají nezastupitelné místo při aktivním zapojení občanů do jednotlivých opatření.

Za nejefektivnější a nejúčinnější byly dle poznatků z okolních zemí stanoveny **komplexní programy na místní úrovni**, zaměřené zejména na dvě oblasti:

- první z nich je **soubor opatření na úseku primární sociální prevence**, mající za úkol změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek prostředí, ze kterého se rekrutují pachatelé trestné činnosti,

- druhou oblastí je **situační prevence** ke znesnadnění páchaní trestné činnosti a zvýšení objasňenosti trestných činů. (www.mvcr.cz)

Po vzniku Republikového výboru byly vytvořeny další mezirezortní orgány, které se zabývají specifickými problémy prevence sociálně patologických jevů, z nichž k nejvýznamnějším patří Protidrogová komise.

Rezortní programy prevence sociálně patologických jevů vychází z kompetencí jednotlivých ministerstev a podle toho jsou určeny priority a rozsah opatření. Těžiště aktivit jednotlivých rezortů spočívají:

Ministerstvo vnitra – vytváří systém a koncepci prevence kriminality, dále metodiku součinnostních preventivních programů na místní úrovni, nese odpovědnost na úseku situační prevence kriminality a zajišťuje mezinárodní spolupráci v oblasti prevence kriminality.

Ministerstvo spravedlnosti - řídí Institut pro kriminologii a sociální prevenci, který se podílí na realizaci výzkumů a teoretických prací v oblasti sociálně patologických jevů. Další oblastí je úprava zacházení s pachateli trestných činů během trestního řízení a také s odsouzenými po jeho skončení.

Ministerstvo zdravotnictví – zejména depistáž ohrožených dětí včetně zdravotní a psychologické pomoci, terapie patologických závislostí a podpora nevládních organizací zabývajících se pomocí týraným a zneužívaným dětem, obětem trestných činů – např. Bílý kruh bezpečí.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy – hlavním úkolem je primární sociální prevence na školách, sociálně výchovné působení a vytváření podmínek pro trávení volného času dětí a mládeže, podpora nestátních organizací v aktivitách sociální prevence.

Ministerstvo práce a sociálních věcí – zaměřuje se na sekundární a terciární prevenci kriminality ve skupině sociálně rizikových rodin a jedinců, také v podpoře rekvalifikace a při vytváření pracovních příležitostí pro rizikové skupiny osob, podporuje nestátní organizace zabývajících se pomocí lidem v nouzi.

Ideální stav nastává, když programy situační a sociální prevence prolínají ve všech sférách – primární, sekundární a terciární a navzájem se doplňují. To je ovšem

v současné hospodářské a vnitropolitické situaci čím dál hůře dosažitelné, zejména vzhledem k ekonomické náročnosti opatření a tomu, že výsledky primárních preventivních opatření se neprojeví ihned, ale jedná se o dlouhodobé procesy ve společnosti.

2.3 Cílové skupiny preventivních opatření

Vhodnou preventivní strategii je nutno volit dle cílové skupiny, prostředí a okruhu osob, kde má být prevence ve vztahu k dítěti uskutečňována. Je nutné jasně definovat cílovou skupinu, specifika jedince a vytyčit si dílčí úkoly vedoucí k žádanému zlepšení. Efektivita preventivních opatření je silně závislá na prostředí, v němž se jedinec či cílová skupina zdržuje.

„Cílové skupiny mohou být:

- hyperaktivní děti*
- děti selhávající ve škole*
- děti s poruchami chování*
- děti zneužívané a týrané v rodinách*
- děti z dysfunkčních rodin*
- děti ze čtvrtí, kde je vysoká úroveň kriminality*
- děti z rodin žijících pod hranicí životního minima*
- děti z rodin, kde chybí otec*
- děti s nedelikventním jednáním*
- populace všech rodičů v komunitě“*

(Matoušek, 2003, s. 267)

Každé preventivní opatření by tedy mělo být organizováno a projektováno tak, aby při hodnocení byla zřejmá efektivita preventivních aktivit. Cílové skupině musí odpovídat i forma těchto aktivit, strohé sdělení informací o kriminalitě a hrozících trestech stěží zaujme přemýšlivé gymnazisty, pro děti na I. stupni základní školy je vhodnější interaktivní program rozdělený do časově omezených bloků, při kterém se vydrží soustředit a je ozvláštněn například ukázkami práce psovodů. Nejen děti, ale i mládež zohledňuje, kdo tyto informace poskytuje a jakým způsobem.

Diagnostice cílové skupiny, jejím potřebám a zvláštnostem, je nutné věnovat zvýšenou pozornost, nabízí se možnost využít služeb a znalostí odborníků. Jedním z odborných odvětví zabývajících se diagnostikováním jedince a skupiny je klinická psychologie.

„Nelze ji pochopit jen jako aplikaci psychologických věd. Musíme v ní vidět i odpověď na potřeby a požadavky společnosti, která před našima očima prochází prudkými změnami.“ (Říčan, 1997, s. 22)

2.4 Dílčí závěr

Prevenčí kriminality v širším slova smyslu rozumíme soubory různých aktivit nerepresivního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem zastavit růst kriminality nebo docílit jejího zmenšení. K přesnému diagnostikování preventivního opatření slouží zaměření obsahové a podle typu objektu v rovině primární, sekundární nebo terciární.

3. Instituce intervence v ČR

Většina vyspělých států věnuje značnou pozornost své sociální politice, jejímž cílem je udržet sociální smír a stabilizovat společnost.

„Chování společensky nepřizpůsobivých a nebezpečných jednotlivců se snaží novodobé státy neutralizovat. V případě dětí a mládeže se stát snaží zmírnit či odvrátit nepříznivé působení rodičů, případně jiných osob, a nabídnout buď podporu rodině, nebo alternativu k rodinné péči, jež by se pokud možno rodině podobala.“ (Matoušek, 2003, s. 153)

Na intervenci ve smyslu vměšování, zásahu proti páchání protispolečenského jednání se podílí stát zejména prostřednictvím kurátorů pro mládež na sociálních odborech obecních úřadů s rozšířenou působností, veřejnosti dobře známých pod zkratkou OSPOD = Orgán sociálně-právní ochrany dětí a mládeže. Jejich náplní práce je zejména starat se o děti mladší 15 let, které se dopustily činu jinak trestného, o mladistvé pachatele přestupků či provinění a také o děti a mladistvé s vážnými poruchami chování jako jsou útky, alkoholismus, drogy atd. V případě trestního (přestupkového) řízení OSPOD spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení, podává zprávy o dítěti/ mladistvém a rodinných poměrech, může se účastnit soudního líčení a podávat návrh na ústavní nebo ochrannou výchovu atd. Dále může vytvářet a koordinovat preventivní programy na místní úrovni. V souladu se zákonem O rodině č. 94/1963 Sb. a dále se zákonem 359 /1999 Sb. O sociálně právní ochraně dětí a mládeže má OSPOD i pravomoc vykonávat dohled nad delikventem, za porušení norem jej napomenout a uložit mu určitá omezení, nebo omezení uložit osobě, která narušuje řádnou výchovu nezletilého v návaznosti na správní řád 500/2004 Sb.

3.1 Instituce pro výkon ústavní výchovy

V padesátých letech minulého století vznikaly první typy ústavů pro děti a mládež, a od sedmdesátých let platí následující struktura ústavů:

- Diagnostické ústavy pro děti
- Diagnostické ústavy pro mládež

O umístění do diagnostického ústavu rozhoduje soud, nebo je možný dobrovolný nástup delikventa.

- Dětské výchovné ústavy
- Dětské výchovné ústavy se zvýšenou péčí
- Výchovné ústavy pro mládež
- Výchovné ústavy pro mládež se zvýšenou výchovnou péčí

Do výchovného ústavu může být delikvent umístěn po dohodě s rodiči, na základě soudního usnesení o předběžném umístění v ústavu nebo na základě soudního rozhodnutí o nařízení ústavní/ochranné výchovy.

Ústavní výchovu navrhuje orgán státní správy a je upravena občanským soudním řádem z.č. 99/1963 Sb., rozhoduje o ní soud.

Ochranná výchova

„Ochranná výchova je druhem ochranného opatření, která jsou definovaná trestním zákonem, mají účel preventivní, mají též izolovat a resocializovat toho, kdo se společensky nebezpečného činu dopustil.“ (Matoušek, 2003, s. 156)

Soud pro mládež může mladistvému uložit ochrannou výchovu, pokud

- a) o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije,
- b) dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo
- c) prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy, a nepostačuje uložení výchovných opatření. (Zákon č. 218/2004 Sb., §22/1)

Opatřeními, která lze ukládat u:

- a) **mladistvých**, jsou opatření, která zákon o soudnictví ve věcech mládeže dělí na:
- **výchovná opatření**, jimiž jsou dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou
 - **ochranná opatření**, kterými jsou ochranné léčení, zabránění věci a ochranná výchova
 - **trestní opatření**, jimiž se rozumí obecně prospěšné práce, peněžité opatření, peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu, propadnutí věci, zákaz činnosti, vyhoštění, odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení), odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem a odnětí svobody nepodmíněné
- b) **dětí mladších patnácti let** je možno uložit tato opatření:
- dohled probačního úředníka
 - zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče
 - ochranná výchova. (Šámal, 2007)

Ochranné opatření - zabezpečovací detence

Od 1.1.2009 byla rozšířena řada ochranných opatření o tzv. zabezpečovací detenci. Jedná se o ochrannou léčbu, která však bude vykonávána ve střeženém zařízení vězeňské služby, z něhož odsouzený nebude moci snadno uprchnout. Nejedná se tedy o věznici, ale o zdravotnické zařízení spravované vězeňskou službou a platí tam bezpečnostní opatření, která znemožní odsouzeným jejich útěk.

Zabezpečovací detenci **nelze uložit dětem mladším 15 let**, lze ji uložit v zásadě jen pachateli úmyslného trestného činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody převyšující pět let, spáchaného ve stavu vyvolaném duševní poruchou, jeho pobyt na

svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možností působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti. Zabezpečovací detenci lze v popsanych případech uložit i tehdy, pokud soud upustil od potrestání nebo pokud pachatel dokonce nebyl ani odsouzen z důvodu nepříčetnosti.

Zabezpečovací detenci soud neukládá na konkrétní dobu, detence trvá, dokud to vyžaduje ochrana společnosti. Soud však musí minimálně jednou za rok a u mladistvých jednou za půl roku přezkoumat, zda důvody zabezpečovací detence stále trvají.

V současnosti jsou detenční ústavy zřízeny v Brně a Opavě. Jak jsem již uvedl, jedná se o zařízení určené pro dospělé pachatele, do kterých je možno umístit i mladistvé pachatele. Pro děti mladší 15 let s extrémními poruchami chování je zřízeno speciální oddělení ve Výchovném ústavu v Boleticích nad Labem.

3.2 Vězení symbol represe

Věznění jako trest za překročení zákona – to je tradiční představa spravedlnosti a odplaty za protispolečenské jednání. Od dávných dob je výsadou moci a symbolem represe. Nově se kromě funkcí trestu a izolace jedince od společnosti objevují otázky pátrající po smyslu a efektu věznění, a také roste význam ekonomické náročnosti tohoto druhu trestu. Trest odnětí svobody vykonávaný ve věznicích má dvojí účinek – zatímco státní aparát se snaží o pozitivní působení na odsouzeného a jeho resocializaci, vězeňské prostředí má řadu známých „vedlejších“ účinků ve smyslu posilování asociálního chování.

„Někdy se přímo mluví o kriminogenním působení věznic, resp. o kriminální nákaze.“
(Matoušek, 2003, s. 172)

V dobách nedávno minulých trest odnětí svobody byl hlavním používaným trestem, který v případě mladistvých odsouzených byl vykonáván v nápravných zařízeních pro mladistvé. Ve věznicích pro mladistvé s delšími tresty odnětí svobody je klíčovou možností příprava na budoucí povolání formou učebního poměru nebo kvalifikačních kurzů. Více možností pro resocializaci osob ve výkonu trestu odnětí svobody nabízí trend „zcivilňování“ personálního obsazení věznic, kdy roste počet

civilních specialistů - vychovatelů, psychologů a terapeutických pracovníků - ve vězeňství. Samostatnou kapitolou se stává uvalení vazby na osobu mladistvého pachatele. Mladistvý, o jehož vině nebylo dosud rozhodnuto, se náhle dostává do vazební věznice s přísnou disciplínou, což je velmi stresující.

„Mnoho měsíců trvající pobyt v tomto monotónním, stísněném prostředí bez možnosti jakkoli se smysluplně zaměstnat je patrně nejtěžší zkouškou psychické odolnosti, jakou státní moc u nás dnes může mladému člověku připravit.“ (Matoušek, 2003, s. 175)

3.3 Probační a mediační služba

Probační a mediační služba (dále jen PMS) je organizační složkou státu patřící pod ministerstvo spravedlnosti, která byla zřízena dle zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě. Navázala na práci probačních úředníků, kteří dříve působili jako zaměstnanci okresních soudů. Zaměstnanci PMS jsou zařazeni na funkci úředníka nebo asistenta a vykonávají probaci a mediaci v rozsahu stanoveném uvedeným zákonem. Činnost PMS směřuje zejména k integraci pachatele do společnosti, participaci poškozeného do procesu odškodnění za dodržení principů restorativní justice a ochrany společnosti ve smyslu prevence před recidivou protiprávního jednání.

Do oblasti mediačních činností patří vytváření podmínek pro aplikaci odklonů trestního řízení u vhodných případů, předjednání alternativních trestů a zprostředkování dohody mezi zúčastněnými. Při zajišťování dohledu nad výkonem alternativních trestů a uložených ochranných opatření PMS spolupracuje se státními orgány i s nestátními organizacemi, které nabízí různé resocializační programy.

3.4 Ostatní způsoby intervence

Na intervenci – vměšování, zásahu proti páchání protispolečenských jevů se podílejí i další instituce a programy. Jedná se o:

- střediska výchovné péče pro děti a mládež
- resocializační programy,
- programy v přírodě,
- dobrovolnická pomoc,
- terénní sociální práce „*streetwork – sociální práce na ulici*“ (Matoušek, 2003, s. 198).

Jako „streetwork“ je označována terénní sociální práce v rizikových skupinách, která má za účel zlepšit dostupnost sociálních služeb a přiblížit sociální pomoc potřebným, ať už se jedná o drogové komunity nebo prostituci. Streeworker často pracuje jako předsunutý pracovník nízkoprahových center, poskytuje klientům informace, přímou pomoc nebo zprostředkuje kontakt s konkrétními institucemi. Tento styl práce je velmi náročný psychicky i fyzicky, a tak je nutný objektivní dohled – supervize – i na práci streetworkera.

System včasné intervence

Od roku 2000 v Ostravě a postupně i v dalších městech funguje projekt Centrum včasné intervence (CVI) jako orgán Odboru sociálních věcí, a je zaměřeno na následující objekty intervence:

- děti do 15 let, které se dopustily činu jinak trestného
- mladiství, kteří se dopustili provinění
- děti a mladiství se závažnými sociálně patologickými problémy jako závislosti, záškoláctví, šikana, útěky z výchovných ústavů apod.

Díky jeho pozitivním výsledkům byla MV ČR podle tohoto vzoru rozpracována metodika Systému včasné intervence, která je postupně zaváděna téměř ve všech větších městech a v současnosti na našem území funguje 38 center včasné intervence.

Podstatou systému **včasné intervence je vzájemné propojení a spolupráce institucí zúčastněných na péči o delikventní děti**. V tomto systému vykonávají orgány sociálně-právní ochrany dětí (dále jen „OSPOD“), Policie ČR, obecní policie, soudy, státní zastupitelství, probační a mediační služba, úřady práce, zdravotní, školské orgány a nestátní neziskové organizace **systematickou a kontinuální práci** s kriminálně rizikovými dětmi, jejich rodinami a komunitou.

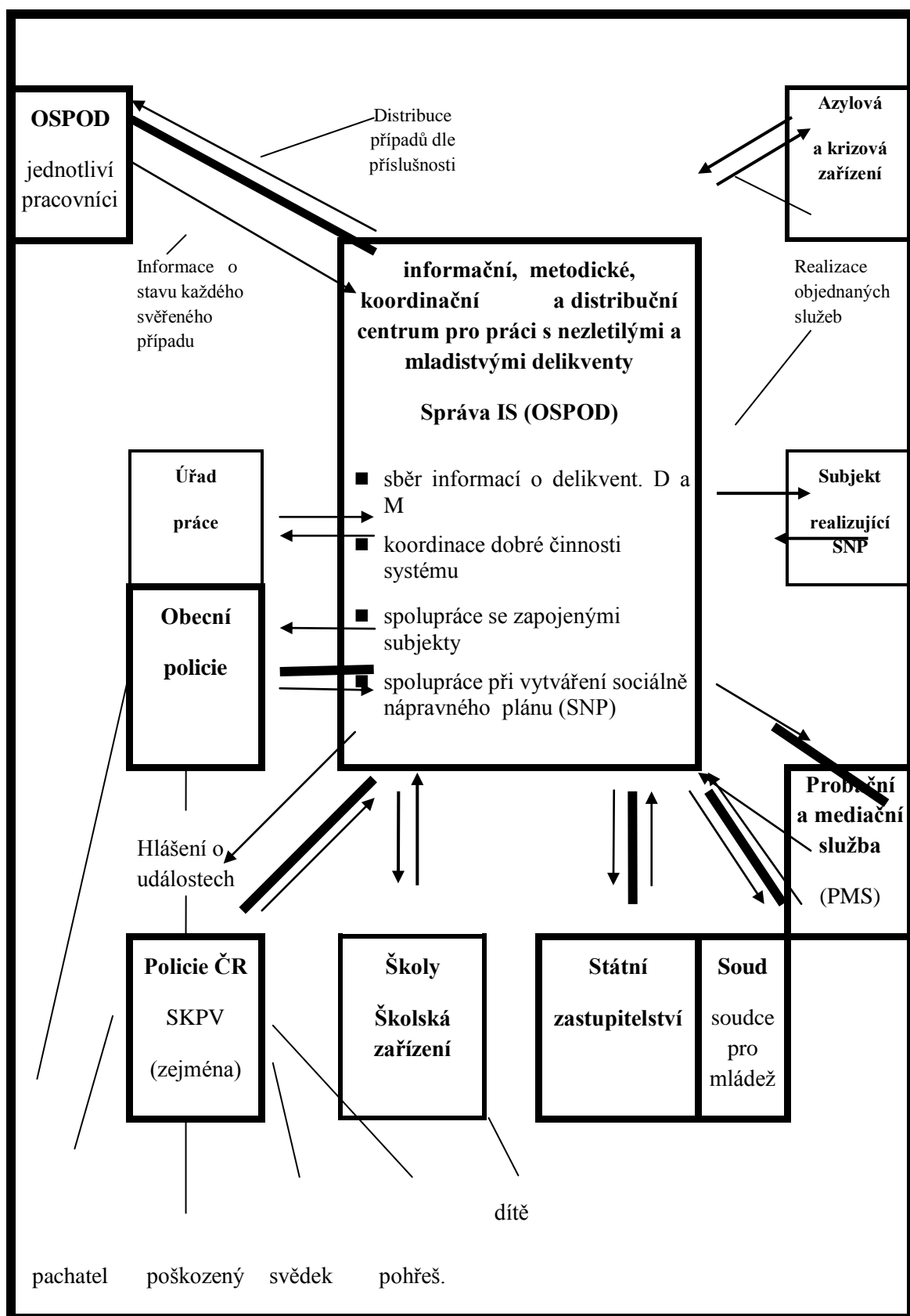
Základním posláním Systému včasné intervence je rychlá, efektivní a adekvátní reakce na delikventní jednání, poskytnutá v co nejkratším čase a co nejúčinnějším způsobem.

Základní cíle SVI

- efektivní a rychlá práce s klientem
- rychlé určení adekvátního postupu
- odklon dětských, zvláště mladistvých pachatelů od kriminální kariéry
- zjednodušení činností
- rychlý (a dlouhodobý) přístup k potřebným informacím
- větší znalost prostředí
- postihnutí aktuálních trendů v předmětné oblasti
- vytvoření databáze delikventních dětí
- plánování ověřených postupů a preventivních aktivit v lokalitě

Komplexnost vazeb a propojení mezi jednotlivými složkami SVI jsou přehledně znázorněny v následující tabulce.

Tabulka č. 4 - Schéma SVI (systému včasné intervence)

Zdroj: www.mvcr.cz

3.5 Dílčí závěr

Možnosti intervence zainteresovaných subjektů se v poslední době rozšiřují, stejně jako roste jejich význam. Novelizace právní úpravy této oblasti a dobrá spolupráce zejména OSPOD a PMS s ostatními subjekty potvrzují, že SVI funguje a stal se platným nástrojem pro zamezení recidivy trestné činnosti mládeže.

4. Praktická část

V první části práce jsem se věnoval teoretickým poznatkům týkajících se kriminálního jednání mládeže a možnostem prevence. V druhé části zaměřím na vybrané případy, se kterými jsem se setkal osobně během své práce na Obvodním oddělení Policie ČR. Tyto případové studie mají určité společné faktory – ve všech případech se jedná o mladistvé pachatele pocházející z venkovského prostředí, do případu byly zapojeny mimo orgánů činných v trestním řízení také OSPOD a PMS, a mladiství byli zařazeni do probačního programu Krok za krokem. Jména zúčastněných jsou z pochopitelných důvodů pozměněny, a další údaje, které jsou v této části použity, pochází dílem z osobní zkušenosti z policejních šetření, dílem ze spisových materiálů odboru sociálních věcí.

Jako výzkumnou metodu jsem zvolil analýzu případových studií, s cílem aplikovat teoretické poznatky získané studiem odborných materiálů a verifikovat, popřípadě falzifikovat, stanovené hypotézy.

Na základě teoretických znalostí problematiky uvedené v první části práce stanovím hypotézy:

H1 - Aplikované odklony trestního řízení u mladistvých prvopachatelů mají za důsledek zabránění recidivy trestné činnosti mladistvých.

H2 - Resocializační programy v případech mladistvých prvopachatelů mají za důsledek zabránění recidivy trestné činnosti.

4.1 Případová studie Davida

Při vloupání do prodejny potravin v obci X hlídka PČR zadržela na místě tři mladistvé pachatele. Jednalo se o šestnáctiletého Davida a jeho kamarády Martina a Michala, oba ve věku 15 let. Policie při šetření v dané věci zjistila, že jmenovaní se trestné činnosti nedopustili poprvé, zajištěné stopy se shodovaly s předchozími případy vloupání do stánku občerstvení na stadionu a vloupání do budovy základní školy. Taktéž byl objasněn případ odcizení kovových profilů z areálu skladu kovovýroby, ke kterému se jmenovaní přiznali.

David pocházel z obce X, zatímco Martin a Michal bydleli ve větším městě a v této obci pouze trávili část prázdnin u babičky (protože oba spadali pod působnost jiného územně-správního celku, nebyl mi jejich spis přístupný a omezím se na osobu Davida). David pocházel z úplné rodiny, otec i matka pracovali v místním zemědělském družstvu, měl starší sestru a bydleli v rodinném domě s babičkou. Rodinné prostředí bylo bezkonfliktní, vzhledem k zaměstnanosti obou rodičů měla velký význam ve výchově babička. Na základní škole měl průměrný prospěch a neměl žádné kázeňské problémy. V době spáchání uvedených skutků byl studentem prvního ročníku střední školy, kdy školní rok trávil na internátě ve velkém městě a domů přijížděl jen na víkendy. Při pohovorech bylo zjištěno počínající záškoláctví, všechny zameškané hodiny byly omluvené návštěvami lékaře.

Orgány činné v trestním řízení věc kvalifikovaly u Martina jako dílem dokonané, dílem nedokonané provinění krádeže dle § 247 odst. 1 písm. a,b) trestního zákona a § 8 odst.1) trestního zákona k § 247 odst. 1 písm. a,b) trestního zákona. V případě Davida a Michala věc kvalifikovaly jako dílem dokonané, dílem nedokonané provinění krádeže dle § 247 odst. 1 písm. b), odst. 2 trestního zákona a § 8 odst.1) trestního zákona k § 247 odst. 1 písm. b) trestního zákona. David se po poradě s přiděleným obhájcem ke všem skutkům doznal a vzhledem k tomu, že splnil všechny podmínky požadované zákonem o soudnictví mládeže, bylo Okresním soudem pro mládež rozhodnuto o uložení trestního opatření odnětí svobody v trvání tří měsíců s podmíněným odkladem na dobu jednoho roku. V případě Michala a Martina soud rozhodl o podmíněném upuštění od uložení trestního opatření se zkušební lhůtou stanovenou na deset měsíců.

Rozdíl mezi potrestáním Davida a jeho kompliců Michala a Martina byl odůvodněn zejména výší spáchané škody, kdy výše škody způsobená proviněním Michala a Martina byla orgány činnými v trestním řízení klasifikována jako vyšší než nepatrná, ale v případě Davida součet způsobených škod překročil částku 40.000,- Kč, tedy způsobená škoda byla vyšší než malá.

Dílčí závěr:

Toto rozhodnutí soudu bylo možné díky tomu, že mladiství David, Michal a Martin protiprávní jednání spáchali poprvé, projevíli účinnou lítost a snahu o náhradu způsobené škody, spolupracovali s orgány činnými v trestním řízení při objasnění věci, zprávy z oddělení sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) byly příznivé a již během trestního řízení David souhlasil s uložením a vykonáním výchovného opatření „dohled probačního úředníka“ , Martin se společně s Michalem zavázali provést obecně prospěšné práce v rozsahu 50 hodin a Davidem se zúčastnil probačního programu „Krok za krokem“.

David se ze svého jednání zjevně poučil a k porušení podmínky ani další recidivě trestné činnosti u něj dosud nedošlo – s odstupem času sám při rozhovoru přiznal, že největší vinu na výše popsaném jednání měla jeho mladická nerozváženost, kdy nepřemýšlel o všech důsledcích svého jednání. Absolvování trestního řízení proti své osobě s odstupem času hodnotí jako nepříjemnou zkušenost, která mu pomohla dospět a postavit se na vlastní nohy. Velmi oceňuje pomoc rodiny, která přes negativní reakce z okolí jej nezavrhla, a pomohla mu dostudovat a projít peripetemií spojenými s trestním a soudním řízením. Také kladně hodnotí tehdejší mírný postup soudu, který mu umožnil zachovat sociální vztahy uložením podmíněného trestního opatření odnětí svobody. Nyní David pracuje jako technik v uznávané telekomunikační firmě, plánuje založení rodiny a přestavbu rodinného domu po babičce.

4.2 Případová studie Jakuba

Další případ se týká Jakuba, téměř osmnáctiletého učně kuchařského řemesla. Jakub vyrůstal se svou matkou sám, neboť krátce po narození Jakuba se rodiče rozvedli a otec odešel. Díky stálému zaměstnání matky a také pomoci prarodičů byli hmotně zabezpečeni, základní školu vychodil Jakub bez vážnějších problémů, s průměrným prospěchem. Okolím byl hodnocen jako tichý, uzavřený chlapec.

Na úvod malý výňatek z policejního protokolu o trestním oznámení:

„..... v obci Y na ulici Na pískách jsem jako řidič vozidla Ford Tranzit rz objížděl skupinku tří mladíků jdoucích po pravém okraji vozovky, kdy jeden z těchto mladíků úmyslně poškodil pravé vnější zrcátko mého vozidla, a to úderem nezjištěným předmětem..... Když jsem vystoupil a začal se hádat s mladíkem, který poškození způsobil, tak ten mladík mne napadl údery pěstí na hlavu a břicho. Útoku jsem se bránil a útočnicka shodil na zem, poté se zapojili další dva mladíci a tak mne přitlačili ke stromu a všichni tři do mne několikrát udeřili pěstí a kopali do mne. Když u nás zastavilo projíždějící vozidlo, mladíci utekli směrem do centra obce.....“

Pachateli tohoto činu byli sedmnáctiletý Jakub, devatenáctiletý Michal a taktéž devatenáctiletý Patrik. Na základě oznámení řidiče dodávky provedla policie šetření na místě, kde k napadení mělo dojít. Z provedeného podání vysvětlení několika osob, které viděly průběh napadení, bylo prokázáno, že Michal rozbil zrcátko jedoucí dodávky prutem, který nesl, a při následné hádce to byl on, kdo první řidiče fyzicky napadl. Svědci také jednoznačně určili totožnost všech zúčastněných, vždyť se jednalo o místní chlapce, které viděli vyrůstat. Výsledkem bylo obvinění všech tří mladíků z trestného činu (u Jakuba provinění) výtržnictví dle § 202 odst. 1) zák. č. 140/1961 Sb. a v Michalově případě také z trestného činu poškození cizí věci dle § 257 zák. č. 140/1961 Sb.

Michal se k spáchání činu přiznal, a uvedl, že vše proběhlo tak jak popsal poškozený. Jakub s Patrikem byli překvapeni, že Michal útok začal a celý incident vyprovokoval, ale v návrhu obžaloby oba figurovali dále jako pachatelé. Patrik

s Michalem již byli oba plnoletí a tak trestní řízení probíhalo dle trestního řádu, zato na Jakuba jako osobu mladistvou byly aplikovány možnosti zákona č. 218/2003 Sb. o soudnictví mládeže. Jeho případ byl usnesením státní zástupkyně vyloučen k samostatnému projednání soudem pro mládež, a to z důvodů urychlení trestního řízení. Soud pro mladistvé vzal v úvahu dosavadní bezkonfliktní život mladistvého Jakuba a s přihlédnutím k okolnostem případu trestní stíhání jeho osoby podmíněně zastavil se zkušební dobou šesti měsíců.

Dílčí závěr:

V Jakubův prospěch hovořily i skutečnosti, že Jakub nebyl předtím nikdy soudně trestán ani řešen pro protiprávní jednání, zprávy z obce i z učiliště byly pozitivní, kázeňské problémy Jakub nikdy neměl. K projednávanému provinění se Jakub přiznal, písemně se řidiči dodávky omluvil a projevil lítost nad svým jednáním. Na návrh OSPOD se zúčastnil probačního programu „Krok za krokem“, kdy byl pro svůj přístup kladně hodnocen. S odstupem času můžu uvést, že Jakub žádné další problémy se zákonem neměl, žije se poctivě jako kuchař v hotelové restauraci.

Michal s Patrikem byli Okresním soudem za jejich jednání i za další majetkovou trestnou činnost odsouzeni souhrnným trestem, oba se proti rozsudku na místě odvolali, ale odvolací soud rozsudek v plném znění potvrdil.

4.3 Případová studie Romana

Nová bílá fasáda budovy skautské klubovny v X. vydržela asi měsíc, pak se na čelní a boční straně objevily nasprejované stylizované nápisy „CHS“ a podpisová značka „RoB“. Nebyly to jen nějaké malůvky, nápis „CHS“ zabíral na čelní straně plochu o rozměrech 3 x 2,5 m, na boční straně 2 x 1,5 m a podpisy „RoB“ plochu 0,8 x 0,5 m. Stejně nápisy „CHS“ s podpisovou značkou „RoB“ se objevily i na třech stěnách Kulturního domu obce X, a to jen dva dny po zjištění posprejování skautské klubovny. Starosta obce poškození fasády oznámil na policii, která překvapivě brzy zjistila, že se za zkratkou RoB skrývá jim dobře známý sedmnáctiletý Roman B.

S Romanem již měli policisté své zkušenosti – v minulosti již po Romanovi vyhlásili celostátní pátrání, když jako patnáctiletý utekl z domova. Důvodem útěku tehdy byla špatná situace v rodině, kdy Roman žil po rozvodu se svou matkou, otec se přestal o Romana starat. Matka byla dlouhodobě nezaměstnaná, psychické a osobní problémy řešila alkoholem. Roman v té době nastoupil na učební obor truhlář, ale kvůli situaci v rodině začal školu zanedbávat. Po prvním pololetí, kdy matka zjistila vysoký počet neomluvených hodin, došlo k hádce a Roman utekl z domu. Na útěku vydržel sedm měsíců – po celou dobu se dopouštěl trestné činnosti jako vloupání do zahradních chatek a drobných krádeží. Po zadržení policií byl pro tuto činnost odsouzen soudem pro mládež a bylo mu uloženo trestní opatření vykonat 300 hodin obecně prospěšných prací. Tyto obecně prospěšné práce vykonával právě na obecním úřadě v obci X, kde měl již více než polovinu stanovené doby odpracováno a starosta byl s jeho prací velmi spokojen.

Orgány činné v trestním řízení kvalifikovaly jednání Romana jako provinění poškození cizí věci podle § 257b odst. 1 trestního zákona (zák. č. 140/1961 Sb. platného do 31.12.2009) a soud pro mládež rozhodl podle § 11 odst. 1 písm. a) zák. č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže o upuštění od uložení trestního opatření.

Dílčí závěr:

Upuštění od uložení trestního opatření bylo možné díky splnění několika podmínek – Roman se k provinění přiznal, svého činu litoval, a způsobenou škodu ihned odstranil. Do výchovy se znovu zapojil i otec Romana, který mu zajistil místo ve stejné firmě, takže mohli společně dojíždět autem. Po roku se situace stabilizovala a Roman opět nastoupil do učebního oboru truhlář, aby získal nějakou pracovní kvalifikaci. Přestože v teorii nijak Roman nevynikal, na školní praxi byl dobře hodnocen a v učilišti neměl kázeňské problémy. Zprávy o chování ve škole, v obci i zpráva z OSPOD byly příznivé, proto soud pro mládež na návrh Romanova obhájce mohl takto rozhodnout.

Roman se na návrh OSPOD zúčastnil probačního programu „Krok za krokem“, ale odmítal spolupracovat a tento program nedokončil. Své problémy začal řešit alkoholem a nyní se objevuje ve společenství drogově závislých osob.

4.4 Analýza případových studií

V uvedených případových studiích Davida, Jakuba a Romana je společné pro jmenované to, že se přihlásili do probačního programu „Krok za krokem“. Zatímco Jakub a David uvedený probační program absolvovali a poté se plně zapojili do „normálního“ života, Roman program nedokončil a naopak své problémy začal řešit užíváním drog.

Při bližším pohledu na případ Davida vidíme, že se jednalo o chlapce z venkova, který pocházel z úplné, funkční rodiny, s přísnou výchovou z babiččiny strany. Negativní roli v jeho případě sehrál volnější režim na internátu a snaha vyniknout mezi spolužáky, jak sám přiznal. Díky Davidově spolupráci s OSPOD a s PMS mohl soud uložit podmíněný trest, David tak měl možnost dostudovat střední školu a najít si zaměstnání. Zpětně kladně hodnotí podporu rodiny během trestního

řízení a při studiu, a oceňuje probační program „Krok za krokem“, neboť jak sám říká „pomohl mi urovnat myšlenky, názory a také zjistit, jakou cestou jít nechci“.

V případové studii Jakuba se opět jednalo o chlapce z venkovského prostředí, z neúplné afunkční rodiny – žil s matkou a prarodiči, takže občas docházelo ke kolizi zájmů matky a prarodičů. Během základní školní docházky ani na učilišti neměl vážnější kázeňské problémy, prospěch průměrný. Provinění, kterého se Jakub dopustil, bylo prvním registrovaným protispolečenským jednáním. Soud pro mládež zohlednil okolnosti, za jakých došlo k provinění, také vzal v úvahu Jakubovu spolupráci s OSPOD, PMS a absolvování probačního programu a trestní stíhání vedené proti Jakubovi podmíněně zastavil. Využití tohoto odklonu trestního řízení se ukázalo jako správné a účelné, Jakub podmínku splnil a dalšího protispolečenského jednání se dosud nedopustil. Nyní Jakub oceňuje to, že mu zůstal čistý trestní rejstřík, a není tedy znevýhodněn při hledání zaměstnání. Probační program, který absolvoval, hodnotil kladně, kromě pomoci s hledáním životní cesty mu poskytl i základy právního vědomí.

Případová studie Romana již na rozdíl od předchozích nemá šťastný konec. Roman pocházel také z malé vesnice, rodiče se brzy rozvedli a Roman zůstal bydlet sám s psychicky labilní matkou, která začala řešit své problémy nadměrným popíjením alkoholických nápojů. Rodinné prostředí by se dalo označit jako neúplné, dysfunkční, přidaly se finanční problémy. Roman již na základní škole nevynikal prospěchem, zato kázeňsky byl opakovaně řešen a od sedmé třídy ZŠ se vyskytly problémy se záškoláctvím. Po nastoupení na odborné učiliště utekl z domova, toulal se a na útěku páchal drobnou trestnou činností. Po zadržení policií byl soudem pro mládež odsouzen k obecně prospěšným pracem, které vykonával v místě bydliště. Zde se dopustil provinění – poškozování cizí věci, ale protože věc uvedl do původního stavu, soud upustil od uložení trestního opatření. Roman během trestního řízení spolupracoval s OSPOD i s PMS, nastoupil do probačního programu „Krok za krokem“, ale tento nedokončil. Kurátorovi při programu uvedl, že účast v programu je pouze účelová, s cílem vyhnout se dalšímu stíhání. Své problémy začal řešit zvýšenou konzumací alkoholu a poté i drogami.

Dílčí závěr:

Závěry z uvedených kazuistik nelze generalizovat, každý z prezentovaných případů je zcela jiný a nelze je použít jako vzorek zastupující celou populaci.

Z výsledků analýzy uvedených kazuistik vyplývá, že hypotézu H1 - Aplikované odklony trestního řízení u mladistvých prvopachatelů mají za důsledek zabránění recidivy trestné činnosti mladistvých. – se nepodařilo potvrdit a je nutno ji falzifikovat.

Hypotézu H2 - Resocializační programy v případech mladistvých prvopachatelů mají za důsledek zabránění recidivy trestné činnosti. – se dle výsledků z případových studií nepodařilo potvrdit a je nutno ji falzifikovat.

Přestože případové studie Jakuba a Davida napovídají, že vhodné aplikace odklonů TŘ jsou nepochybným přínosem pro společnost, případová studie Romana dokazuje i možnost účelového využití (či spíše zneužití) tohoto postupu.

Závěr:

Téma Prevence kriminality mládeže jsem si zvolil ze dvou důvodů. U Policie ČR pracuji od roku 1995 a s pachateli trestných činů i jiných deliktů jsem se setkával v rámci své profese velmi často. Při tomto mne zaujala skupina pachatelů z řad mládeže, v policejním žargonu označovaná jako nezletilí a mladiství pachatelé. Jejich trestná činnost byla opravdu různorodá, stejně jako jejich důvody, proč se k trestné činnosti uchýlili. Uvítal jsem proto možnost studia sociální pedagogiky, a toto téma bakalářské práce jsem volil nejen z profesního zájmu, ale i jako otec dvou malých chlapců vyrůstajících do současné společnosti.

V posledních letech se téma prevence kriminality mládeže dostává do popředí, přestože oficiální statistiky uvádí pokles trestné činnosti u skupiny pachatelů mladších 18 let. Hromadné sdělovací prostředky svým komerčním přístupem významně ovlivňují veřejné mínění a veřejnost je znepokojena rostoucí brutalitou a trendem snižování věku pachatelů. V médiích se často objevují populistické názory, že je čas na „nulovou toleranci“ nebo volání po snížení věkové hranice trestní odpovědnosti. Represe však neřeší příčinu problémů, které naši společnost trápí. Příkladem mohou být sociální problémy ve šluknovském výběžku. Východiskem z této překerní situace se jeví účinná prevence kriminality, která však vyžaduje dlouhodobé působení a změny v celé společnosti.

Jako cíl práce jsem si stanovil poukázat na současný stav kriminality mládeže, možnosti preventivních opatření a možnosti intervence. Informace získané studiem odborné literatury jsem shrnul v teoretické části a poté použil v praktické části ke kvalitativnímu výzkumu ve formě analýzy kazuistik.

Problematika prevence kriminality mládeže je velmi široké téma, a proto nebylo možno zaměřit se všechny otázky s ním související. Dle mého názoru se řešení otázky kriminality mládeže nachází zejména v oblasti primární prevence, která je těsně spjata s požadavkem na posílení významu rodiny ve společnosti. Socializační vliv rodiny a její spolupráce s ostatními složkami podílejícími se na výchově již od útlého dětství je věc nezastupitelná, na což se v dnešní konzumní společnosti často zapomíná.

Resumé

Bakalářská práce pojednává o významu prevence a intervence kriminality mládeže. Práce obsahuje vymezení základních pojmů, kterými jsou definice pojmu mladiství a kriminalita, přehled specifik a příčin protiprávního jednání mladistvých. V první kapitole je popsána charakteristika historické a současné právní úpravy kriminality mládeže. V další kapitole jsou popsány základní formy prevence a intervence. Teoretickou část práce uzavírá kapitola zabývající se způsobem organizování prevence a intervence kriminality v České republice. V praktické části se práce zabývá případovými studii účastníků probačního a resocializačního programu „Krok za krokem“. Závěr obsahuje analýzu kazuistik a ověření funkčnosti tohoto programu ve smyslu začlenění jedince pomocí tohoto programu zpět do společnosti.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá kriminalitou mladistvých, jejími typickými formami a příčinami, významy předcházení kriminální činnosti a znovuzачlenění mladistvého do společnosti po spáchání trestného činu. Nejdříve se zabývá popisem základních pojmů, charakteristikou a formami kriminality mládeže, definicí právních východisek a základních forem zásahu při trestání mládeže. V další části charakterizují způsoby prevence a intervence a v poslední části jsem se věnoval kazuistikám, na kterých analyzuji efektivnost vybraného probačního a resocializačního programu.

Anotation

This thesis deals with juvenile crime, typical forms and reasons of criminality and importance of prevention and resocialization of the youth to the society on perpetration. The first part of this thesis includes description of the basic concepts, characteristics and forms of criminality, definition of legislation and basic forms of impacts on punishment of adolescents. The following main part is focused on prevention and intervention. In the last part I will analyse some cases of the probation and resocialization programme.

Klíčová slova

Delikvence, Kriminalita, Mladiství, Probace, Mediace, Resocializace, Prevence, Intervence.

Key words

Delinquency , Criminality, Juvenile, Probation, Mediation, Resocialization, Prevention, Intervention.

Seznam použité literatury

Právní předpisy, zákony:

1. Listina základních práv a svobod
2. Úmluva o právech dítěte
3. Zákon č. 140/1961 Sb. Trestní zákon
4. Zákon č. 141/1961 Sb. Trestní řád
5. Zák. č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník
6. Zák. č. 200/1990 Sb. O přestupcích
7. Zák. č. 218/2003 Sb. O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže
8. Zákon č. 359/1999 Sb., O sociálně-právní ochraně dětí

Odborná literatura:

9. BAKOŠOVÁ, Z. , *Sociálna pedagogika jako životná pomoc*, 2. vyd. Bratislava, Public Promotion s.r.o. , 250 stran, ISBN 978-80-969944-0-3
10. ČÍRTKOVÁ, L., *Forenzní psychologie*, 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 450 s., ISBN 978-80-7380-213-4
11. MARTÍNEK, Z. , *Agresivita a kriminality školní mládeže*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2009, 152 s., ISBN 978-80-247-2310-5
12. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ V., et al., *Prostředí Člověk Výchova*, 1. vyd Brno: Paido, 2001, 199 s., ISBN 80-7315-004-2
13. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003, 336 stran, ISBN 80-7178-771-X.
14. MÜHLPACHR, P. *Sociopatologie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008, 194 stran , ISBN 978-80-210-4550-7.
15. NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: Aspi, 2004, 527 stran, ISBN80-7357-026-2.
16. ŘÍČAN, P., KREJČÍŘOVÁ, D. a kol. *Dětská klinická psychologie*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 1997, 359 s, ISBN 80-7169-512-2.
17. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., SOTOLÁŘ, A., HRUŠÁKOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2004. 1065 stran, ISBN 80-7179-829-0.
18. VEČERKA, K. , HOLAS, J. *Mladiství pachatelé na prahu tisíciletí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, 139 stran, ISBN 80-7338-033-1
19. ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M., *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex Publishing, 2004. 146 stran, ISBN 80-86795-05-5.

Internet:

20. <http://www.mvcr.cz/soubor/iii-zprava2010-pdf.aspx>

21. <http://cms.e-bezpeci.cz/content/>

22.

http://vuboletice.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=47&Itemid=53

23 . www://cs.wikipedia.org/

Seznam příloh:

Příloha č. 1 – Akreditovaný probační a resocializační program „Krok za krokem“

Příloha č. 1

Probační a resocializační program Krok za krokem

a) Název, cíl a obsah projektu;

Probační a resocializační program Krok za krokem (dále jen Program) je probační program schválený ministrem spravedlnosti a zapsaný do seznamu probačních programů podle §17 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (ZSM). Program si klade za cíl dosáhnout vhodným působením na klienty změny kvality jejich života, směřuje k prevenci kriminality, resp. recidivy trestné činnosti. V rámci programu by měl klient nalézt společenské uplatnění tak, aby dokázal vést řádný život. Klient je motivován a podporován k přijetí osobní odpovědnosti za své jednání, včetně získání náhledu na společenské následky své trestné činnosti a přijetí odpovědnosti za škodu způsobenou jeho trestnou činností. Aktivní zapojení klienta vede k uvědomění si a posílení odpovědnosti za svůj život. Program pomáhá klientovi odstranit nevhodné sociální návyky a vytvořit si návyky nové.

b) Stanovení cílové skupiny;

Program je určen pro osoby, které se dopustily trestného činu, provinění nebo činu jinak trestného a jsou obvinění nebo obžalovaní z trestného činu, odsouzeni k alternativnímu trestu nebo podmíněně propuštěni z výkonu trestu.

Z hlediska věku je program přístupný pro osoby mladistvé od 15 - 18 let a mladé dospělé od 18-26 let.

Cílovou skupinou jsou klienti, kteří potřebují rozvíjet sociální dovednosti, zejména schopnost řešit problémy a konflikty sociálně přijatelným způsobem, rozvíjet schopnost komunikace a sebeprosazení. Dále jsou to klienti, kteří jsou dlouhodobě nezaměstnaní, bez pracovních návyků, s nízkou kvalifikací nebo bez kvalifikace.

Program je určen zejména pro prvopachatele, kteří se dopustili méně závažné trestné činnosti, zejm. trestné činy výtržnictví, ublížení na zdraví, drobné loupeže, násilí proti skupině obyvatel a jednotlivci, drobné krádeže, poškozování cizí věci. Program je

vhodný pro pachatele, kteří se k trestné činnosti doznali a jsou ochotni svoji situaci řešit, zejména tam, kde pachatel trestný čin spáchal např. kvůli tomu, že nepracuje, nechodí do školy, nevhodným způsobem tráví volný čas, nedokáže zvolit přijatelný způsob řešení konfliktu, je sveden k trestné činnosti, řeší finanční situaci trestnou činností, projevuje radikální názory.

Program není určen primárně pro závislé. Je však možné do něj výjimečně zařadit závislého klienta, který je motivovaný k léčbě.

Kritéria výběru klienta:

- věk (viz.výše)
- závažnost provinění
- přihlídnutí k individuálním osobnostním rysům
- konzultace pracovního týmu
- motivovanost ke změně
- přijetí viny

Důvody odmítnutí klienta:

- klient projevuje agresivní chování, nevládnutelné chování, zastrašování
- klient nepatří do cílové skupiny programu
- nevhodnost programu pro klienta (podle výše zmíněných kritérií)

c) **Stručný popis aktuálního stavu problematiky:**

V případě mladistvých, kteří spáchali trestní provinění, které nevykazuje vysokou míru společenské nebezpečnosti, neexistuje v tomto okrese v rámci trestního řízení a ani v rámci kontinuální nabídky programů pro mladistvé alternativa, která by takto intenzivně a cíleně pracovala na eliminaci možnosti opakování takového jednání u tohoto klienta.

Většinou se v těchto případech volí podmíněné odsouzení a dále se s těmito mladistvými nepracuje.

Tento program je zaměřen na prvopachatele, což může být prevence dalšího rizikového chování v rámci páchaní trestné činnosti. Také je důležité výchovné hledisko případného potrestání – klient má možnost, aby si uvědomil rizikovost svého předchozího chování, s čímž je spojená problematika přijetí odpovědnosti za své chování a jednání. Je důležité zdůraznit, že tento program velmi úzce souvisí s prací soudů pro mladistvé a Probační a mediační službou. Je možností pro klienta využít svou stávající situaci pro svůj osobní rozvoj. A v neposlední řadě je tento program nabídkou vhodných aktivit na Hodonínsku a Kyjovsku v oblasti osobnostního rozvoje mladistvých.

d) **Aktuální analýza kriminality v daném regionu**

Okres Hodonín patří k regionům s vyšší mírou nezaměstnanosti, která se dlouhodobě pohybuje nad celorepublikovým průměrem. Tato skutečnost má vliv i na páchaní trestné činnosti. Je to dáno i blízkým hraničním přechodem. Hodonín leží na železničním koridoru z Břeclavi do Petrovic u Karviné, protíná jej i několik hlavních silničních tahů. Nezanedbatelným faktem je také vyšší koncentrace obyvatel v okresním městě. Donedávna byly větším problémem krádeže jízdních kol, v současnosti se jedná spíše o krádeže osobních věcí (např. mobily, doklady) odložených na zábavách a diskotékách, násilná trestná činnost. Na trestné činnosti se ve vyšší míře podílejí recidivisté.

e) **Výběr prostředků a metod k dosažení cíle (cílů):**

Klient je podporován v získání vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným. K dosažení tohoto cíle používáme systém zavedených postupů přístupu ke klientům. Osvědčily se nám následující prostředky:

- především je důležitý odborný výběr klientů do jednotlivých skupin. Tento výběr zajišťuje Probační a mediační služba, to znamená její pracovníci v příslušném okrese. Klient musí s účastí v Programu souhlasit, tím se také může zvýšit míra pravděpodobnosti řádného ukončení tohoto Programu. Klient může být do Programu zařazen i v souladu s rozhodnutím soudu v rámci výchovného opatření, ale i toto rozhodnutí musí být podepřeno klientovým souhlasem.
- Dále je s klientem vypracován tzv. kontrakt, kde odborný pracovník programu posoudí individuální schopnosti klienta a jeho vhodnost zařazení do skupiny. Zjišťuje jeho motivaci, jeho míru angažovanosti v celém jeho trestním řízení, zjišťuje míru odpovědnosti, kterou si mladistvý v rámci svého trestního provinění uvědomuje atd.
- Klient má možnost využít individuální terapie, příp. krizové intervence v průběhu celého běhu Programu. Toto zajišťují dva z výše uvedených lektorů, kteří disponují patřičnou erudicí.
- V průběhu celého Programu se pracuje skupinově – terapeuticky, případně lektorsky.

Souhrnně také můžeme říct, že naplnění stanoveného cíle dosahujeme následujícími postupy:

- Krizová intervence
- Poradenství a orientace v problému
- Kontrakt na řešení sociální situace klienta
- Návuk sociálních dovedností, sociální učení

- Individuální a skupinová terapie
- Práce s rodinou klienta, blízkými osobami
- Sociální rehabilitace
- Vzdělávání

Důležité je, aby práce s klientem byla zaměřena na jeho individuální potřeby a jeho individuální předpoklady jejich aktuálního vývoje. Práce je především skupinová, ale v průběhu celého běhu je průběžně monitorován individuální stav každého klienta.

Teoretickými východisky jsou osvědčené terapeutické metody práce, metody sociální intervence a jiné, s rizikovými nebo jinak znevýhodněnými klienty.

f) Výčet, rozsah a časový plán jednotlivých aktivit;

Po zkušenostech z předchozích běhů programu jsme zjistili, že větší motivaci klientů a lepší kontinuitě programu lépe vyhovuje skupinové setkání pravidelně každý pátek a současně jsme se rozhodli pro víkendové setkání na začátku a na konci programu (dvoudenní setkání, zážitkové vícedenní pobyty).

Na začátku programu klient absolvuje individuální práci (motivace ke spolupráci, prostředí bezpečí a důvěry, sebepoznání,..),zpravidla 1 setkání (může být více dle dohody pracovníka a klienta).

Poté je zařazen do skupinové terapie v celkovém časovém rámci 90 hodin. Účast klienta závisí na přijetí pravidel programu.

V roce 2010 proběhne probačně resocializační program podle následující struktury

1. Startovací víkend	20 h
2. Ambulantní skupiny po 4 hodinách (každý pátek, ev. sobota)	12 x 4 h= 48 h
3. Závěrečný víkend	22 h

Ad 1. Startovací prožitkový víkend: spojený s pobytem v přírodě, obsahuje techniky podporující skupinovou dynamiku, seznámení, icebreak techniky, prožitkové a zátěžové aktivity v přírodě, psychosociální hry, zažití pravidel skupiny, téma moje trestná činnost, hledání kontraktu, Dotazník životní spokojenosti, úvod do programu.

Ad 2. Skupiny: zaměřeny na zkvalitnění interpersonální komunikace, empatie, senzitivity v sociálním styku, podporování a uvolňování emočního sebevyjádření, pravidla zpětné vazby, poskytování zpětné vazby, kooperativní chování, orientace na rozhodovací procesy, práce se sebeúctou, rodinnými a jinými vztahy, vzdělávání v oblasti právních znalostí.

Ad 3. Závěrečný víkend: přijetí zodpovědnost za svůj trestný čin, empatie k poškozenému /jak bych se cítil já na jeho místě, kotvení změny k lepšímu, prožitkové a zátěžové aktivity v přírodě, uzavírání otevřených témat, co a jak dál v životě, sebehodnocení a hodnocení programu, Dotazník životní spokojenosti a zhodnocení posunu klientů, ocenění, předání certifikátů.

V průběhu projektu klienti dostávají zadání na vypracování různých témat jako domácího úkolu.

g) Materiální a personální zabezpečení projektu;

Program zabezpečuje Občanské sdružení Krok. Personálně se na programu podílejí externí pracovníci Mgr. Jaroslav Řihánek a Mgr. Radka Kutarňová, kteří pracují přímo s klienty. Administrativu projektu bude zajišťovat Veronika Vašíčková. Účetnictví programu povede Radomíra Otrubová. Za výběr, proškolení, hodnocení, další vzdělávání a supervizi pracovníků odpovídá Mgr. Hana Čamlíková.

Všichni pracovníci jsou podrobně seznámeni s cíli programu, metodami práce a touto metodikou. Pracovník Programu může být pouze osoba, která má příslušné vzdělání a pracovní zkušenosti. Jako dobrovolníci mohou pracovat pouze osoby, které mají odpovídající dovednosti a proškolení.

h) Nástroje a způsoby měření úspěšnosti projektu;

Kvalitu programu hodnotíme pomocí strukturovaných dotazníků, které jsou vstupní, průběžné, výstupní. Dále specifické dotazníky hodnotící, případně testování klientů podle potřeb. Tímto se podrobně mapují potřebné oblasti pro práci klienta v jeho resocializaci a sledují změny v chování a dalších oblastech klientova života. Klient sestavuje zakázku, kde si stanoví reálné cíle a s terapeutem je průběžně vyhodnocují, případně intenzivněji pracují na jejich plnění. Úspěšnost se hodnotí podle míry naplnění zadaných cílů projektu.

i) U projektů realizovaných i v minulých letech zhodnocení účelnosti projektu;

Z hodnocení účasti v probačním programu, které vypracovali všichni úspěšně ukončení klienti podle předem stanovené struktury vyplývá, že všichni získali náhled na svou trestnou činnost jako na osobní chybu, kterou nechtějí opakovat. Hledají jiné formy jak prosadit sama sebe, vyjádřit nesouhlas, zvažují více následky svých činů. Z hodnocení je zřejmý také pozitivní dopad účasti v programu na rodinné vztahy klientů, na vzrůst sebeúcty klientů a jejich plány do budoucnosti.

Podle původních předpokladů se cílovou skupinou stali klienti, kteří potřebují rozvíjet sociální dovednosti, zejm. schopnost řešit problémy a konflikty sociálně přijatelným způsobem, rozvíjet schopnost komunikace a sebeprosazení.

Úspěšným absolvováním probačního programu Krok za krokem byl u klientů naplněn cíl programu posílit schopnost předcházet opakovaným vzorcům negativního, ohrožujícího chování a můžeme konstatovat, že po dobu průběhu programu nebylo vedeno proti účastníkům, kteří úspěšně ukončili program, trestní stíhání a ani po ukončení programu nebyli prověřováni Policií ČR pro žádný trestný čin. U všech ostatních klientů došlo k výraznému zlepšení odpovědnosti v různých oblastech života.

j) Partneři projektu podílející se na jeho realizaci;

Realizaci Programu Krok za Krokem zajišťuje Občanské sdružení Krok. Zásadní spolupracující organizací je Probační a mediační služba ČR, středisko Hodonín. Jedná se o přípravu klientů, stanovení postupů, konzultace, hodnocení výstupů Programu.

Projekt se dále rozvíjí ve spolupráci s organizacemi převážně z blízkého okolí a je založen na znalosti místního prostředí a problémů cílové skupiny. Úzce spolupracujeme s dalšími organizacemi s podobným programem, vzájemně si vyměňujeme zkušenosti, konzultujeme naše postupy práce.

Spolupracující organizace kromě výše zmíněné PMS: sociální odbory městských úřadů (Kyjov, Hodonín, Břeclav a další), sociální kurátoři (Hodonín, Břeclav, Brno). V loňském roce jsme pokračovali v aktivní spolupráci s odborem sociálně právní ochrany dětí Městského úřadu v Kyjově.